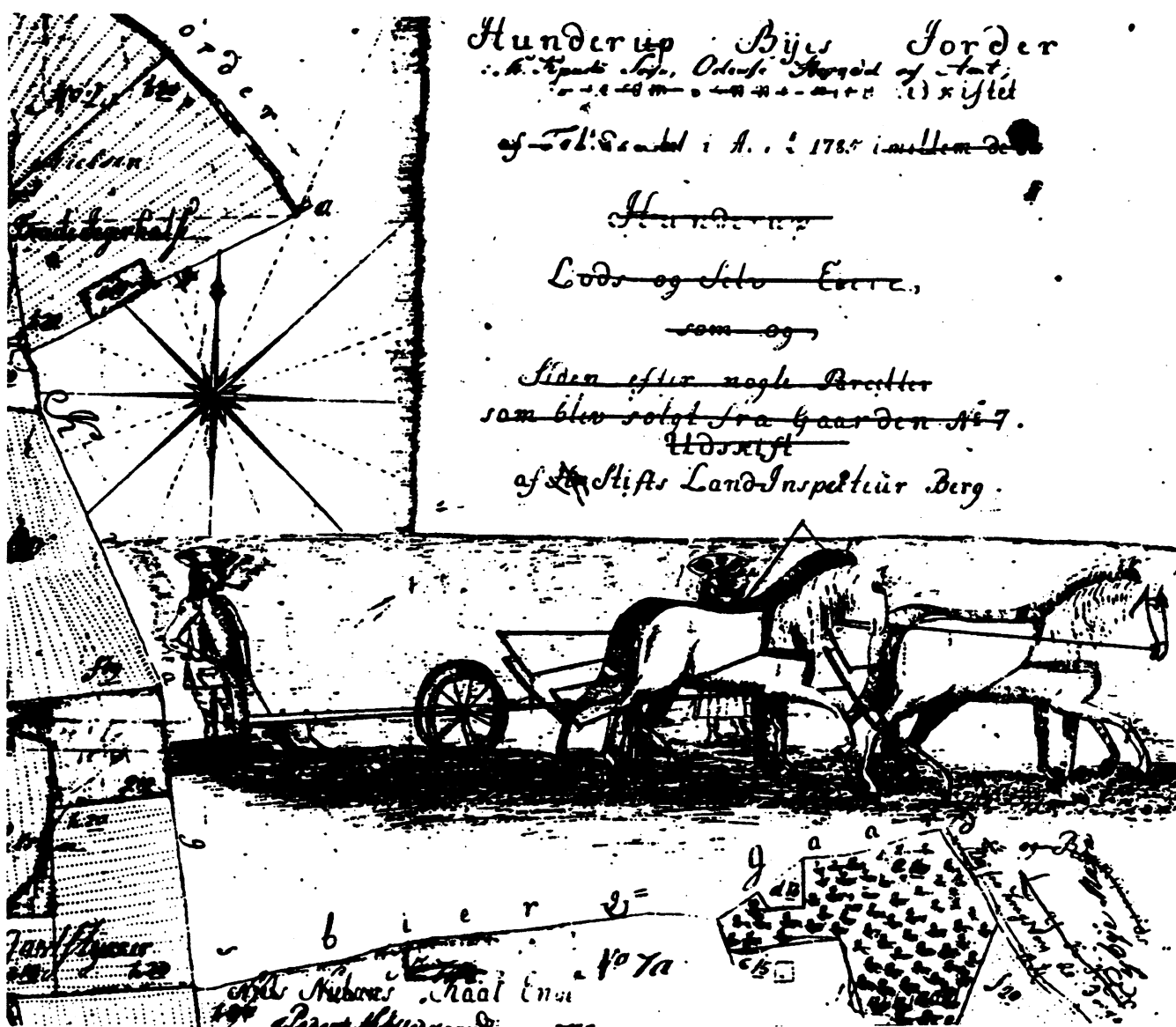

LANDSBYREGISTRERING I FYNS AMT

Historiske forhold

LANGESKOV KOMMUNE

FYNS AMTSKOMMUNE

Udvalget for teknik og miljø

1983

2. oplag, sept. 1992

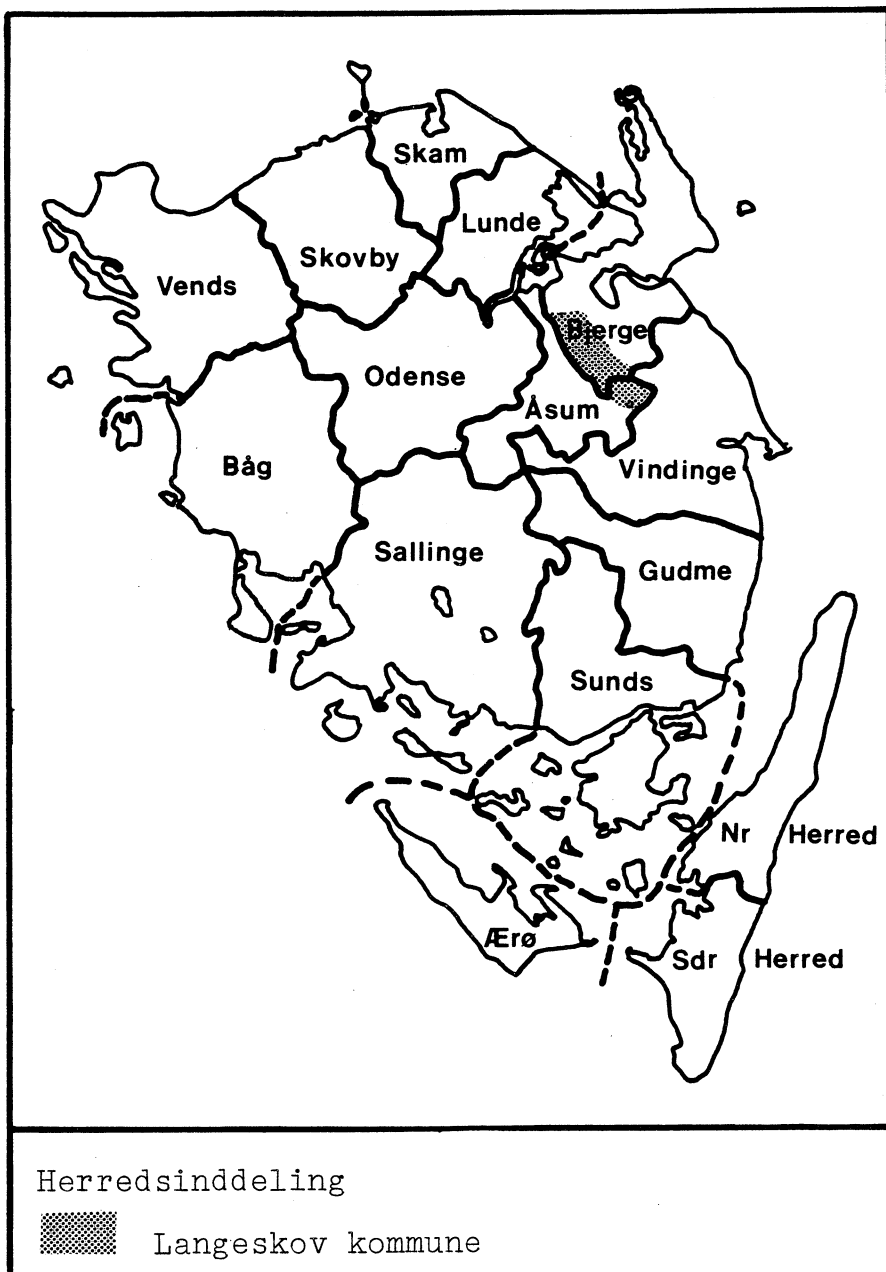
INDHOLD

Indledning	2
Herredsbeskrivelse	3
Birkende	9
Holev	21
Marslev	33
Radstrup	45
Røjerup	57
Rønninge	69

INDLEDNING

Denne rapport indeholder en undersøgelse og vurdering af de kulturhistoriske interesser i landsbyerne i Langeskov kommune.

For så vidt angår en nærmere beskrivelse af undersøgelsens baggrund og tilrettelæggelse samt forklaringer til de anvendte skemaer og kort henvises til rapporten LANDSBYREGISTRERING I FYNS AMT - FORELØBIG ORIENTERING, 1983.

BJERGE OG ÅSUM HERREDER - bebyggelsesudvikling 1500-1900.

Langeskov kommune omfatter dele af Bjerger og Åsum herreder. For at kunne sammenligne de enkelte landsbyers ressourcemæssige og udviklingsmæssige forhold bringes i det følgende en beskrivelse af bebyggelsesudviklingen i de nævnte herreder fra år 1500 til år 1900.

BJERGE HERRED.

I administrativ henseende var Bjerger herred i århundreder delt op i Hindsholm (Nyborg Amt) og det egentlige Bjerger herred (Odense Amt), hvorfor en del af tallene er gengivet med denne opdeling.

Fra 1511 til 1688 er gårdtallet konstant i herredet, medens der frem til 1774 synes at være et mindre tab på 5-10%. Udskiftningstiden øgede gårdtallet med 1/4 frem til 1850, hvorefter stigningen stagnerede. Overfor denne beskedne udvikling i gårdtallet står en markant stigning i hustallet. Dette var totalt betydningsløst i 1511, medens mere end hver fjerde enhed i 1664 var et hus. Tallet for 1688 er ufuldstændigt, hvad angår jordløse huse. I 1774 nærmede husene sig jævnbyrdighed i antal med gårdene, og i 1850 var 60% af enhederne huse, i 1895 var andelen steget til 71%. Frem til 1850 lå stigningen først og fremmest på huse med jord, herefter vandt de jordløse huse stærkt frem. Den ledsagende stigning i folketallet var fra 1787 til 1845 på 70%, fra 1845 til 1901 begrænsedes stigningen til 10%. Dette modsvares af en stigning i det totale antal bebyggelsesenheder på 77% fra 1774 til 1850, og på 39% fra 1850 til 1895.

Herredets gårde var forholdsvis højt skyldsats i landgilde, hvorfor det gennemsnitlige landgildehartkorn fra 1664 matriklen var 9 tdr. Ved landmålingsmatriklen af 1688 nedsattes det gennemsnitlige hartkorn til 6 tdr. svarende til, at herredets totale hartkorn gik tilbage med 1/3. 1844 matriklen bragte ikke de større forandringer i herredets skyldsætning, men som følge af det øgede gårdtal faldt den gennemsnitlige bondegårdsstørrelse til 4-5 tdr. htk. I 1688 og endnu i 1850 lå hovedparten af gårdene i gruppen 5-8 htk., men balancen forskubbede sig til fordel for smågårdene, der dominerede i 1895.

Gårdenes besiddelsesforhold omkring 1664 (29% til kronen, incl. de få selvejere, 34% til indensogns hovedgårde og 37% til adelen i øvrigt) adskiller sig ikke synderligt fra det

totale gennemsnit på Fyn. Afviklingen af godssystemet er derimod gået påfaldende langsomt. I 1850 var flertallet af brugene stadig i godsejeres besiddelse, og endnu i 1895 var hver tredje gård og hver femte hus fæstebrug. For Odense Amt som helhed fandtes i 1895 kun 11% fæstegårde og 14% fæstehuse.

STATISTIK

Areal: 20.084 ha.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	4670	3079	3381	-			
Bebyggelsesenheder:							
	1511	1568	1664	1688	1774	1850	1895
Gårde Hindsholm Øv. Bjerger	282	185 288 > 473	187 274 > 461	191 274 > 465	423	536	552
Huse Hindsholm Øv. Bjerger	5		80 101 > 181	93 25 > 118	346	824	1336
Huse m/ jord:				63 25 > 88		630	782
Huse u/ jord:				30 ?		194	554
I alt:	287		267 375 > 642	-	769	1360	1888
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn: Bøndergårde							
	1-4 tdr. htk.		5-8 tdr. htk.		8- tdr. htk.	Gennemsnit	
Hindsholm Øv. Bjerger	32 30 >	62	74 84 >	158	75 147 >	222	8,1 9,6
Hindsholm Øv. Bjerger	56 104 >	160	93 120 >	213	36 37 >	73	6,0 5,5
1850	211		274		41	4,7	
1895	253		247		42	4,5	
Folketal: (excl. købstad).							
	1787		1845		1901		
Voksne:							
Børn:							
I alt:	5229		8899		9793		

Besiddelsesforhold:	bondegårde				Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	Selvejere:		Kronen:		gårde	huse	gårde	huse
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			132	40	151	81	167	60
1850	278	387			248	437	- fæstere	
1895	380	1045			162	291	- fæstere	

ÅSUM HERRED

Af det 15.261 ha store herred var i 1688 opdyrket 50% (mod 47% for Fyn som helhed). Jordens bonitetsforhold adskiller sig ikke fra det fynske gennemsnit. Opdyrkning og bonitet under middel havde i 1688 Seden, Rolsted og Søby sogne. Ferritslev udgjorde tidligere et sogn for sig selv, men det nedlagdes i 1555 og blev fra Vindinge herred henlagt til Åsum herred. Herredet vurderedes i 1688 til 2748 tdr. htk. i 1844 tilsvarende til 2755 tdr. I forhold hertil er landgildehartkornet ret højt 3850 tdr.

I senmiddelalderen ejede kronen, bortset fra Rønninge sogn, ikke fæstegods i herredet ligesom der kun fandtes ganske få selvejere. Ved inddragelsen af bispe- og klostergodset ved reformationen blev kronen imidlertid næsten enebesidder i Seden, Højby og Åsum sogne. Adelen dominerede derimod på dette tidspunkt totalt Søby, Davinde og Fraugde sogne. Herredets hovedgårde førte imidlertid til stadig en ret omskiftelig tilværelse. Af fremtrædende middelalderlige hovedgårde nedlagdes således inden 1600 Lundbygård, Kærbygård og Rolstedgård. Endnu omkring 1600 kunne kun Bramstrup, Søby-Søgård og Fraugde-Hollufgård prale af at besidde mere end halvdelen af bøndergårdene i deres respektive sogne. Og denne stilling kunne endog ikke holdes: i 1682 besad kun Søby-Søgård mere end halvdelen af de indensogns bøndergårde. Fordelingen af gårdene omkring 1660 (kronen: 31%, adelige indensogns gårde (ugedagstjenere): 32%, adelsgods i øvrigt 37%) er i god overensstemmelse med det fynske gennemsnit som helhed. Frasalget af fæstegårde og opløsning af godssystemet tog allerede fart omkring 1800, og overgangen til selveje var for gårdenes vedkommende stort set afsluttet i midten af 1800-tallet - på et tidspunkt, hvor der f.eks. i Skam herred endnu var 88% fæstegårde.

Antallet af gårde er stabilt fra 1511 til 1688, idet dog Ferritslev sogns inkorporering i herredet øger gårdtallet med 22-23 fra og med 1664. Der synes at være tale om en svag tilbagegang frem til 1774, hvorefter gårdtallet frem til 1850 vokser med 1/3 og fra 1850 til 1895 mere beskedent med 1/10. Hustallet er i generel vækst gennem hele perioden, idet 1688 matriklen af og til udelader jordløse huse. Antallet af huse ligger dog endnu i 1774 i forhold til gårdtallet i underkanten af det normale. I 1850 nåedes forholdet 3:2 mellem huse og gårde og i 1895 forholdet 5:2. Befolkningstilvæksten var fra 1787 til 1845 på 64% og fra 1845 til 1901 på 20%

Gårdene var i 1688 1/10 større end det fynske gennemsnit, men gennemsnitsstørrelsen er som følge af udparcelleringen støt faldende i det 19. årh. (I 1850 og 1895 er endog, i modsætning til 1664 og 1684 tallene, indregnet hovedgårdenes hartkorn i gennemsnitstallene.

STATISTIK

Areal: 15.261 ha, heraf opdyrket 1688: 50%.								
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903				
	3850	2748	2755					
Bebyggelsesenheder:								
	1511	1568-90	1664 *	1688	1774	1844	1903	
Gårde:	331	327	353 (331)	364 (341)	344	458	505	
Huse:	10		132 (125)	123	247	661	1203	
Huse m/ jord:								
Huse u/ jord:								
I alt:			*) NB. incl. Fjerritslev sogn.					
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:								
	1-4 tdr. htk.		5-8 tdr. htk.		8- tdr. htk.		Gennemsnit	
1664	19% (1-5 tdr)		36% (6-10 tdr)		45% (11 tdr)		9,9	
1688	23%		48%		30%		7,0	
1850	38%		50%		11%		5,5	
1895	53%		36%		11%		4,9	
Folketal:								
	1787		1845		1901			
Voksne:								
Børn:								
I alt:	1787:	4166	1845:	6817				
	1801:	4602	1850:	6942	1901:	8156		

Besiddelsesforhold:		Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
		gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664				31%	30%	32%	54%	37%	17%
X 1850		83%	60%	-		17%	40%		
X 1895		98%	89%			21%	11%		

Birkende

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Langeskov	Sogn: Birkende
-----------------	---------------------------	------------------------------	--------------------------

Navn: Birkende	Navnetype: -inge
--------------------------	----------------------------

Bemærkninger:

Birkende er nævnt første gang 1397 i formen Birckinng. Forleddet er "biark", som er trænavnet "birk". Efterleddet er -inge, som er en afledningsendelse, som tolkes som enten værende et oprindeligt naturnavn eller betydende "et område tilhørende en bestemt gruppe mennesker". Bebyggelsesnavne på -inge anses for dannet før vikingetid.

Anlægstype: Adelby med kirke	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
--	--

Bemærkninger:

En adelby, er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

I Birkende sogn fødtes 1494 biskop Hans Tausen, 1854 snedkermester og bankdirektør R. Andersen, s.å. gymnastikdirektør, filantropen N.H. Rasmussen.

FYNS AMT	Herred: Bjerge	Kommune: Langeskov	Sogn: Birkende.
----------	-------------------	-----------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

En stor del af gårdene ligger på deres oprindelige plads, især i den Ø del af byen. I den V ende S for vejen er der ingen gårde bevaret længere, men bygget huse, derimod er der V for byen ved vejen mod Selleberg bygget 2 gårde. Vest for byen, tæt op ad denne og på begge sider af vejen, ligger et parcelhuskvarter. Skole bygget på en tidligere gårdtomtsplads i den V del af byen.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

Stjerneudskiftningshegn er ikke bevaret i større omfang, men kan anes i veinettet, især SV for byen.

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Lidt skov bevaret mod N.

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Langeskov	Sogn: Birkende.
-----------------	--------------------	-----------------------	--------------------

STATISTIK

Areal: 968 ha, heraf opdyrket 1688: 39%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	139	109	177,1				
Bebyggelsesenheder:							
	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	18	5	20	20	19	22	25
Huse:		5			19		
Huse m/ jord:				3		56	77
Huse u/ jord:			9	2		4	53
I alt:	18	10	29	25	38	82	155
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit		
(60)	1664	3	14	3	7,0		
(60)	1688	5	13	2	5,4		
	1844	7	15				
	1903	18	6	1			
Folketal:							
		1787	1845	1901			
	Voksne:	167	312	415			
	Børn:	99	154	208			
	I alt:	266	466	623			

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Langeskov	Sogn: Birkende.
-----------------	---------------------------	------------------------------	---------------------------

	Besiddelsesforhold:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	Selvejere:							
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	-	-	1		5	3	14	6
1844	22	35				10	-	15
1903	25	123			0	2	0	5

Udviklingsbeskrivelse:

Den store adelby af den førvikingetidige - inge navnetype synes oprindelig at have dækket hele det naturligt afgrænsede sogns areal. Et marknavn "Gammeltofte" vidner sandsynligvis om den nuværende landsbys (vikingetidige) forgænger. Udflytterbebyggelsen Sellebjerg nordvest for byen nævnes imidlertid allerede i 1200 tallet. Den bestod i 1511 af 4 gårde, der senere i århundredet blev til hovedgården Sellebjerg. Endnu i 1700 tallet er hovedgården udvidet på landsbyens bekostning, hvad bl.a. afspejler sig i det retlinede-af kulturlandskabet ubundne-skelsystem. I et naturligt afgrænset delejerlav mod sydøst, kendes fra 1400 tallet bebyggelsen Vilholm, bestående af en vandmølle og en gård. Sidstnævnte flyttede imidlertid endnu i 1400 tallet ind til Birkende by. Vilholms mølle eksisterede endnu ind i det 20. årh.

I 1435 nævnes en væbner(-gård) i Birkende. I øvrigt var blandt lods-ejerne i senmiddelalderen: Antvorskov Kloster, Skt. Knuds Kloster, Odense Provsti, Odense Bispegård og Birkende kirke. Desuden lå der omkring 1500 4 selvejergårde i byen.

Gårdtallet er typisk konstant fra 1511 til 1774, idet det lave antal gårde i skattemandtallet 1610, blot viser at resten var skattefri ugedagstjenere til indensogns hovedgårde. I 1664 var byen stort set delt mellem Vejrupgård og Sellebjerg, og denne deling fortsatte ind til første halvdel af det 19. årh., hvor fæstegodsets afvikling for alvor begynder. Gårdtallet ekspanderer i normalt tempo igennem det 19. årh., medens hus- og befolkningstal vokser unormalt stærkt i forbindelse med fremvækst af bebyggelse langs hovedvejen og jernbanen i ejerlavets sydlige del.

Gårdene i landsbyen er forholdsvis små med en pæn spredning over de lavere hartkornsværdier. De store eng og mosearealer afspejler sig i en lav opdyrkningsprocent i 1688.

FYNS AMT	Herred: Bjerge	Kommune: Langeskov	Sogn: Birkende.
-----------------	--------------------------	------------------------------	---------------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse: Interesse: Stor interesse: Særlig interesse:

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

- 1) Anlægstype. Kirke-adelby med centralbys placering og almindeligt trevangsbrug. Det naturligt afgrænsede ejerlav består af eng, skov, mose og ager. Bytomten er af den almindeligt forekommende slyngetvejstype.
- 2) Udviklingstype. Det store ejerlav udviser gode eksempler på ud- og indflytter-bebyggelse i forbindelse med udnyttelsen af naturligt afgrænsede delområder. Trods en middelalderlig væbnergård i byen og to hovedgårde som naboer i nyere tid, sætter godssystemet ikke noget markant præg på byens udvikling, omend den naturligvis berøres heraf.
- 3) Historiske tildragelser. I Birkende er reformatoren Hans Tausen født.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig, forholdsvis ren, anlægstype, hvis videre udvikling er ret træg.

Relikt-vurdering: interesse

- 1) Bytomt: Kun delvis bevaret og udfyldt med nyere bebyggelse. Stort parcelhuskvarter.
- 2) Kulturlandskab: Skelsystem (stjerneudskiftning) ikke bevaret i større udstrækning. Størsteparten af de tidligere husdyrressourcer nu opdyrket. Flere huskoloni-bebyggelser.
- 3) Særlige relikter: Kirke.
- 4) Arkæologiske interesser: Vildholm mølle og Birkende Gammeltoft. Tomt af væbnergård?

Lindegård

Anneksgården

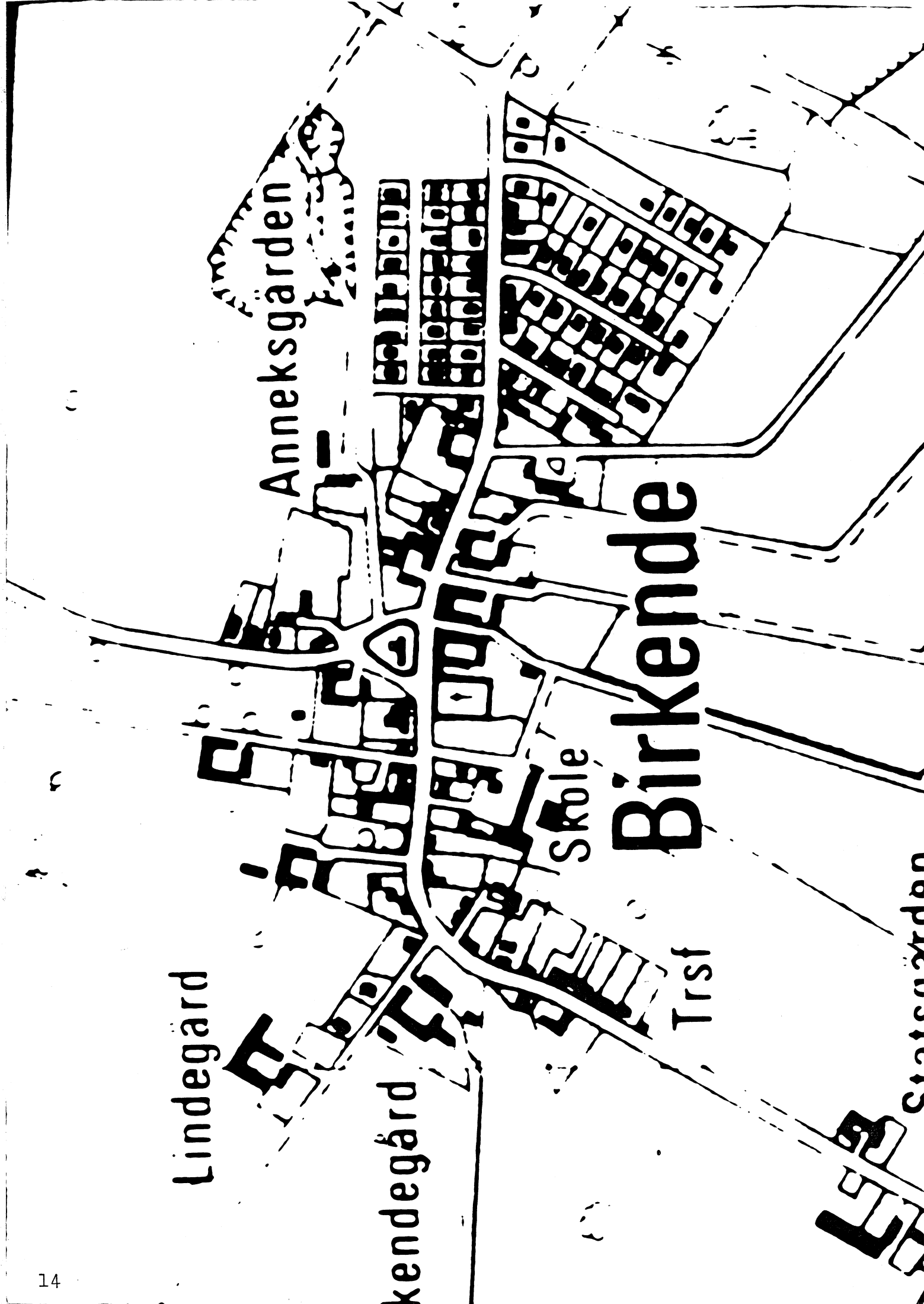
kendegård

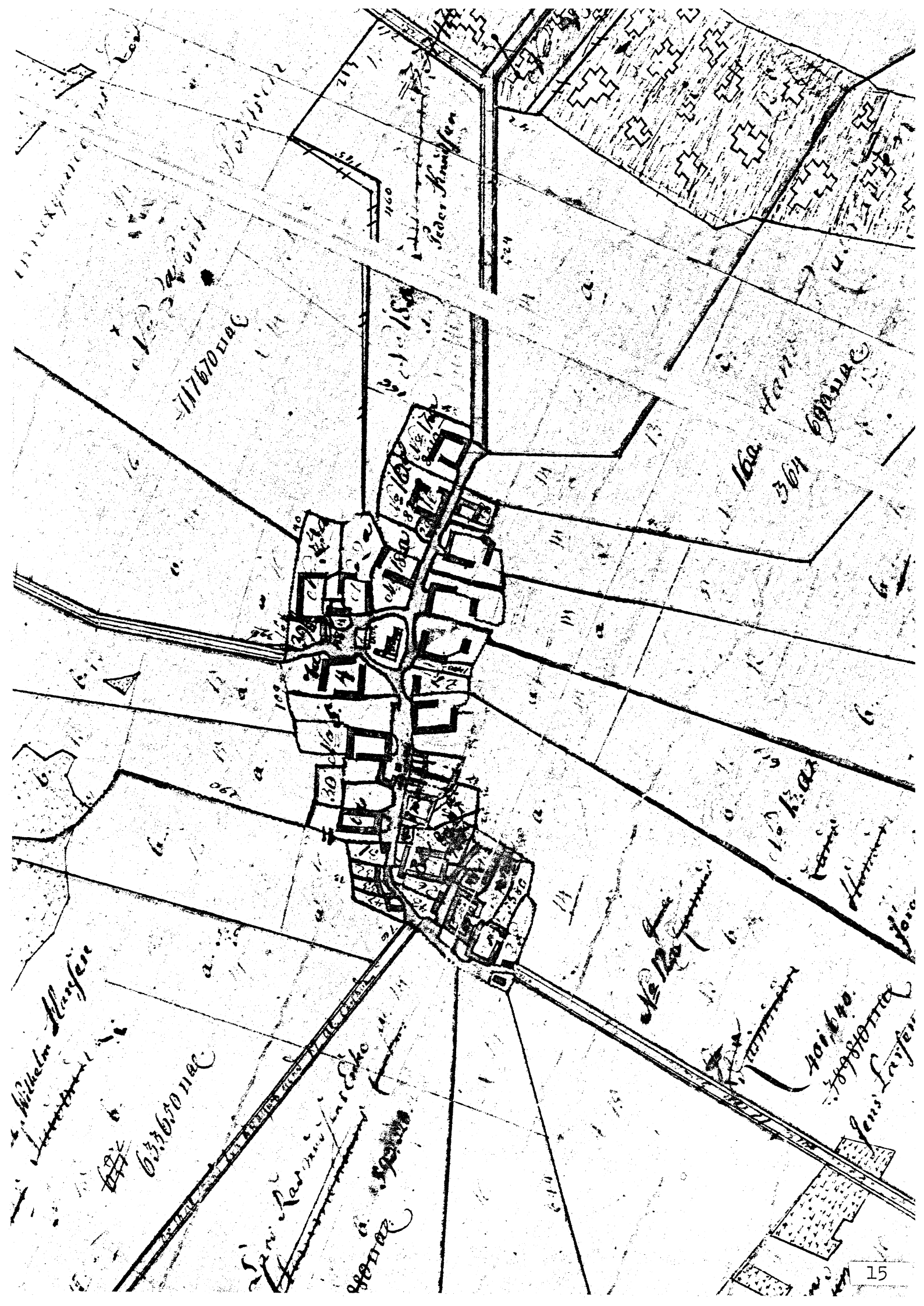
Skole

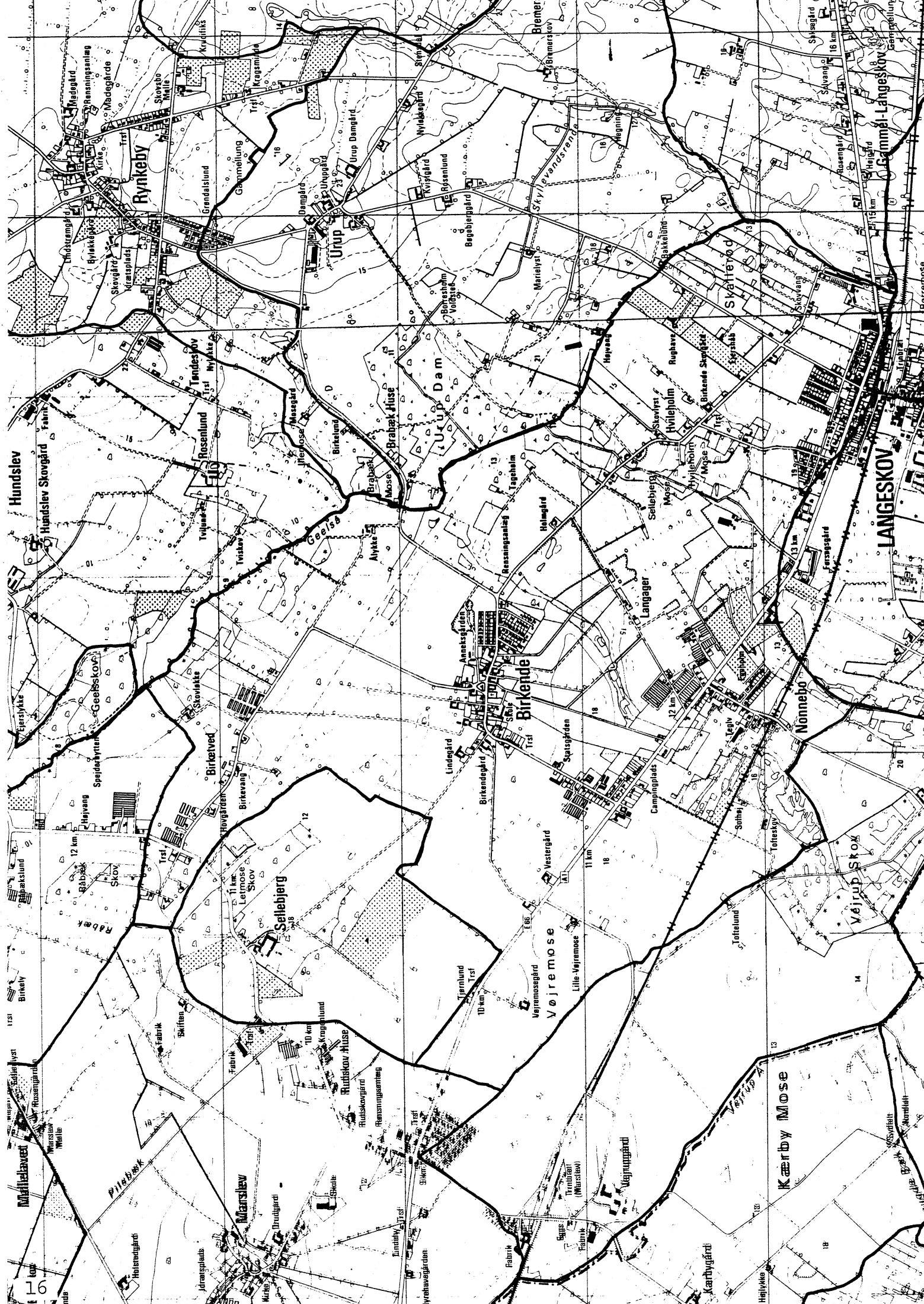
Birkende

Trst

Centenården

Hundsløv

Middelhavet

16

Rynkeby

Manslev

Sællebjerg

Rutskov Huse

Urup

Vøjremose

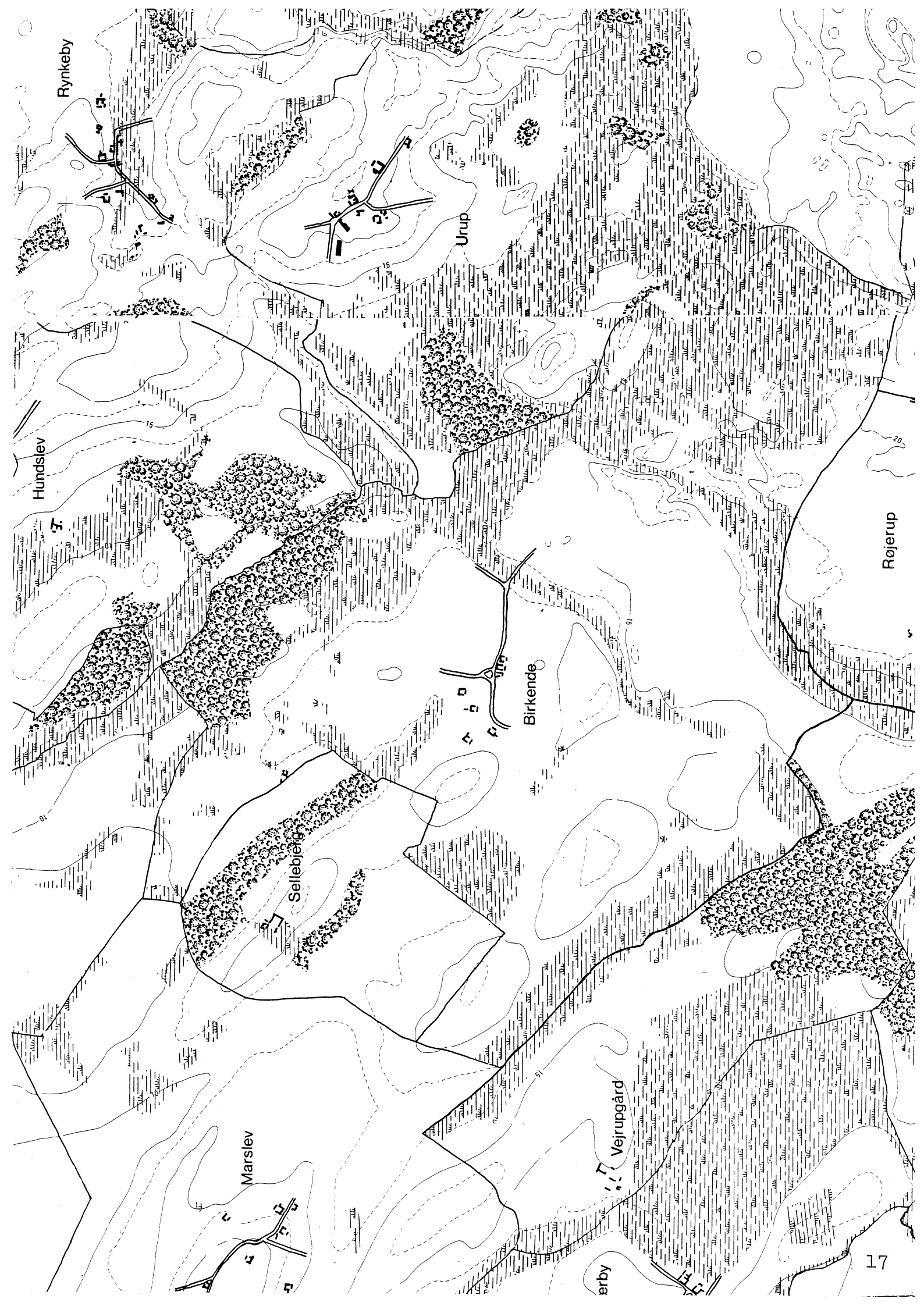
Birkende

Urup Dam

LANGESKOV

Kærbø Mose

Gammel-Langeskov

Holev

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Langeskov	Sogn: Marslev
-----------------	---------------------------	------------------------------	-------------------------

Navn: Holev	Navnetype: -lev
-----------------------	---------------------------

Bemærkninger:

Holev er nævnt første gang 1383 i formen Horløf. Forleddet er muligvis Hori, som betyder "bedrive hor". Efterleddet er -lev, som betyder "arvegods". Stednavne på lev anses for at være dannet før vikingetid.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: På overgangen mellem vikingetid og middelalder.
------------------------------	---

Bemærkninger:

En adelby, er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er opstået ved udflytning.

Udgravninger i landsbyen: Torben Jeppesen, Middelalderlandsbyens opståen, 1981.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Langeskov	Sogn: Marslev
----------	--------------------	-----------------------	------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

2 gårde forsvundet. Næsten ingen nye huse. Bytomten domineres af et omfattende væksthusebyggeri.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

En del er bevaret.

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Mod nordvest er opstået husmandskolonien Holevhuse. Mindre skovpartier mod nordøst. Et parcelhusebyggeri Bækskov umiddelbart syd for byen.

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Langeskov	Sogn: Marslev
-----------------	---------------------------	------------------------------	-------------------------

STATISTIK

Areal: 382 ha, heraf opdyrket 1688: 53%

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	102	78	71	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	10	8	9	9	9	15	14
Huse:		1	3		7		
Huse m/ jord:						21	29
Huse u/ jord:							5
I alt:	10	9	12	9	16	36	48

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(56)	1664			9	11,3
(50)	1688		6	3	8,7
	1844	9	5	1	
	1903	11	1	2	

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	69	153	193
Børn:	36	70	60
I alt:	105	223	253

FYNS AMT	Herred: Bjerge	Kommune: Langeskov	Sogn: Marslev
-----------------	-------------------	-----------------------	------------------

	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	-	-			1	0	8	3
1844	14	13	-	-	-	-	1	8
1903	14	34	-	-	-	-	-	-

Udviklingsbeskrivelse:

Det 382 ha. store ejerlav, hvoraf ikke mindre end 53 % var opdyrket i 1688, blev ved matriklen af 1688 ansat til 78 tdr. htk., i 1844 til 71 tdr. htk. Klarskovgård, der allerede omtales i 1300-tallet, er øjensynlig opstået på Holevs oprindelige ejerlavsområde. En vikingetids/ældre middelalderbebyggelse er konstateret ved Møllelavet, hvilket formentlig forklarer det af kulturlandskabets ubundne skel-forløb her. Ved udgravninger i Holev fandtes bebyggelseskontinuitet tilbage til det 11. århundrede (lit. T. Jeppesen: Middelalderlandsbyens opståen 1981).

Under den nærliggende Bullerup hovedgård lå i 1383 Klarskovgård og 3 gårde i Holev. Med grundstamme i dette gods lykkedes det i løbet af 1400 tallet for Sten Basse og senere Antvorskov Kloster at samle Klarskov og hele Holev by på nær en gård, der i de følgende århundreder lå til den indensogns hovedgård Vejrupgård. Klostergodset kom via kronen i 1584 til Skovsbo (Klarskov samt 10 gårde og 1 gadehus i Holev). I 1681 erhvervede Ulriksholm imidlertid halvdelen af byens gårde, og det lykkedes ikke senere at gensamle byen. Overgangen til selveje fuldførtes stort set i første halvdel af 1800 tallet. Allerede i 1429 synes byen at have bestået af 9 gårde (foruden Klarskovgård), hvortil omkring 1500 kom et bol, der imidlertid senere nedlagdes igen. I 1610 skattemandtalen mangler Vejrupgårds bonde, der var skattefri ugedagstjener. Gårdtallet holdt sig således stort set konstant på 9 fra 1429 til 1774.

Overgangen til selveje befordrede imidlertid en forholdsvis kraftig ekspansion i gårdtallet, ligesom hus- og befolkningstal stiger lidt over det normale i løbet af det 19. århundrede.

På trods af de centraliserede besiddelsesforhold frem til 1681 blev landsbyens gennemgående meget store gårde ikke egaliseret i denne periode. Ved udskiftningen blev gården dog lodsejervis gjort lige store i hartkorn. På denne tid var Sellebjerg og Vejrup de største lodsejere i byen. (Litt. E. Porsmose: Stordrift og fællesdrift. Fynske Årbøger 1978).

FYNS AMT	Herred: Bjerge	Kommune: Langeskov	Sogn: Marslev
-----------------	-------------------	-----------------------	------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:

Interesse:

Stor
interesse:Særlig
interesse:**Landsbytypologisk vurdering: interesse**

1) Anlægstype.

Agerbrugsorienteret, centralplaceret adelby, der dog er placeret i nærheden af større engareal. Det oprindelige, naturligt afgrænsede, ejerlav er senere blevet delt ved Klarskovgårds udskillelse, ligesom der østligst i ejerlavet findes en nedlagt ældre middelalderbebyggelse. I ejerlavet findes en nedlagt ældre middelalderbebyggelse. Byformen er en uregelmæssig, slynget-vejby type. Byen havde almindeligt trevangsbrug.

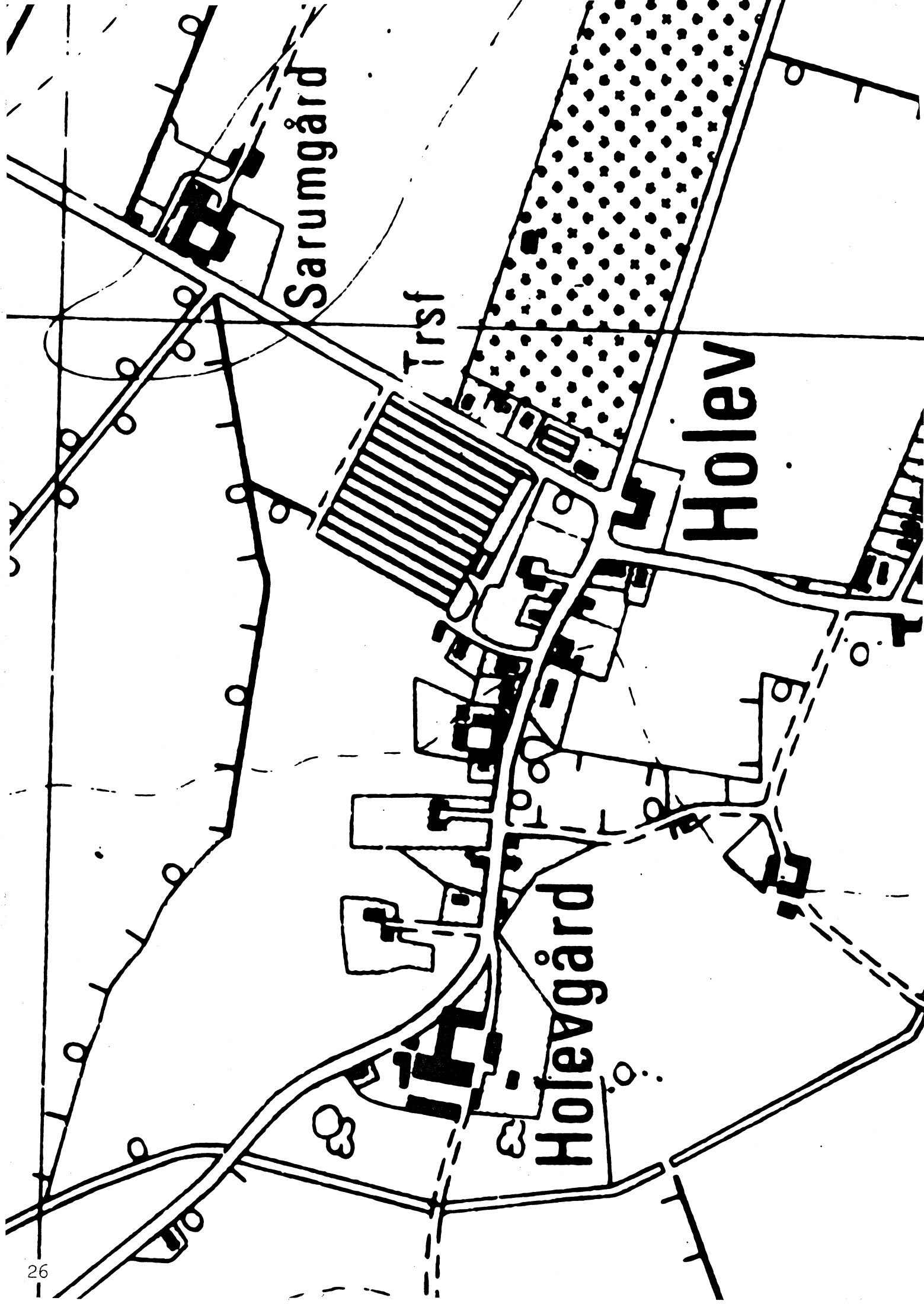
2) Udviklingstype.

Byen og Klarskovgård samles allerede først i 1400tallet, men på grund af besiddernes fjernhed (Antvorskov Kloster, kronen, Skovbo), bliver Holev aldrig inddraget i en egentlig stordriftsøkonomi. Overgangen til selveje samt det 19. århundredes ekspansion følger det normale mønster.

Sammenfattende drejer det sig om en ret almindelig, ikke særlig typeren, anlægstype med gængs udviklingsmønster i nyere tid.

Relikt-vurdering: interesse

- 1) Bytomten kun delvis bevaret, domineres i dag af et omfattende væksthushusbyggeri.
- 2) Kulturlandskabet er for størstedelen opdyrket. Udskiftningshegnene kun delvis bevarede. En del nybyggeri.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: En nedlagt bebyggelse vikingetid/ældre middelalder, en frilagt gårdtomt.

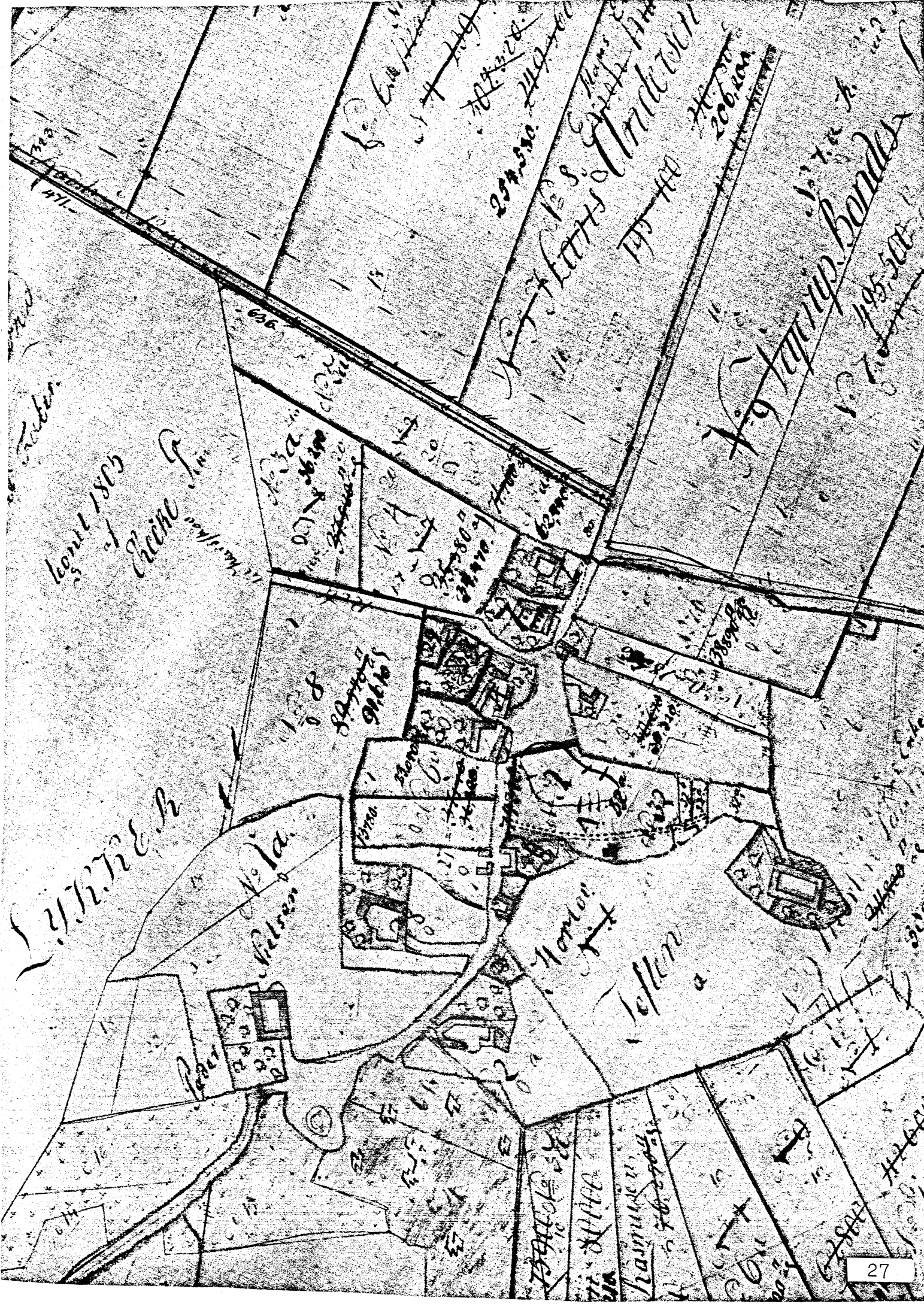

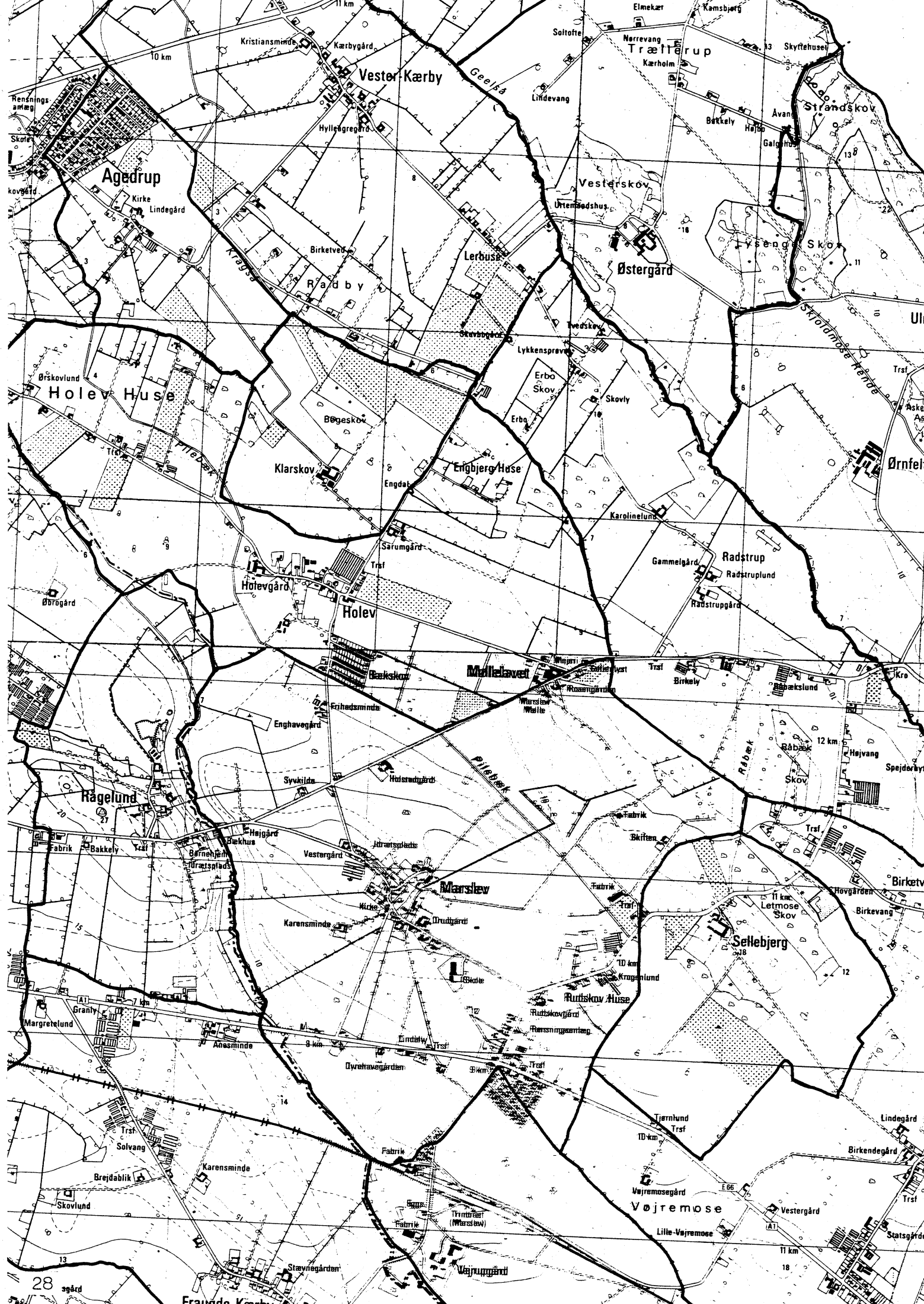
Sarungård

Trsf

Holev

Holevgård

10 km

11 km

11 km

11 km

11 km

11 km

11 km

11 km

11 km

11 km

11 km

11 km

11 km

11 km

11 km

11 km

11 km

11 km

11 km

11 km

Kristiansminde

Kærbygård

Hyldegård

Birketved

Rådby

Bøgeskov

Klarskov

Hølev

Hølevgård

Bæksgård

Enghavegård

Syvkilde

Højgård

Vestergård

Karensminde

Margretelund

Anesminde

Karensminde

Brejdablik

Skovlund

Vester-Kærby

Lerbusø

Skovbøgård

Lykkensprøve

Erbo Skov

Erbo

Engbjerg Huse

Engdal

Sarungård

Hølev

Bæksgård

Frihedsminde

Holsedgård

Marslev

Karensminde

Marslev

Dyrehavegården

Fabrik

Stavregården

Vøjrupgård

Geelb

Vesterskov

Østergård

Urtensdshus

Lykkensprøve

Erbo Skov

Erbo

Engbjerg Huse

Engdal

Sarungård

Hølev

Bæksgård

Frihedsminde

Marslev

Karensminde

Marslev

Dyrehavegården

Fabrik

Stavregården

Vøjrupgård

Elmekær

Norrevang

Vesterskov

Urtensdshus

Lykkensprøve

Erbo Skov

Erbo

Engbjerg Huse

Engdal

Sarungård

Hølev

Bæksgård

Frihedsminde

Marslev

Karensminde

Marslev

Dyrehavegården

Fabrik

Stavregården

Vøjrupgård

Kamsbjerg

Trættørup

Vesterskov

Østergård

Urtensdshus

Lykkensprøve

Erbo Skov

Erbo

Engbjerg Huse

Engdal

Sarungård

Hølev

Bæksgård

Frihedsminde

Marslev

Karensminde

Marslev

Dyrehavegården

Fabrik

Stavregården

Skyttehuset

Strandskov

Østergård

Urtensdshus

Lykkensprøve

Erbo Skov

Erbo

Engbjerg Huse

Engdal

Sarungård

Hølev

Bæksgård

Frihedsminde

Marslev

Karensminde

Marslev

Dyrehavegården

Fabrik

Stavregården

Vøjrupgård

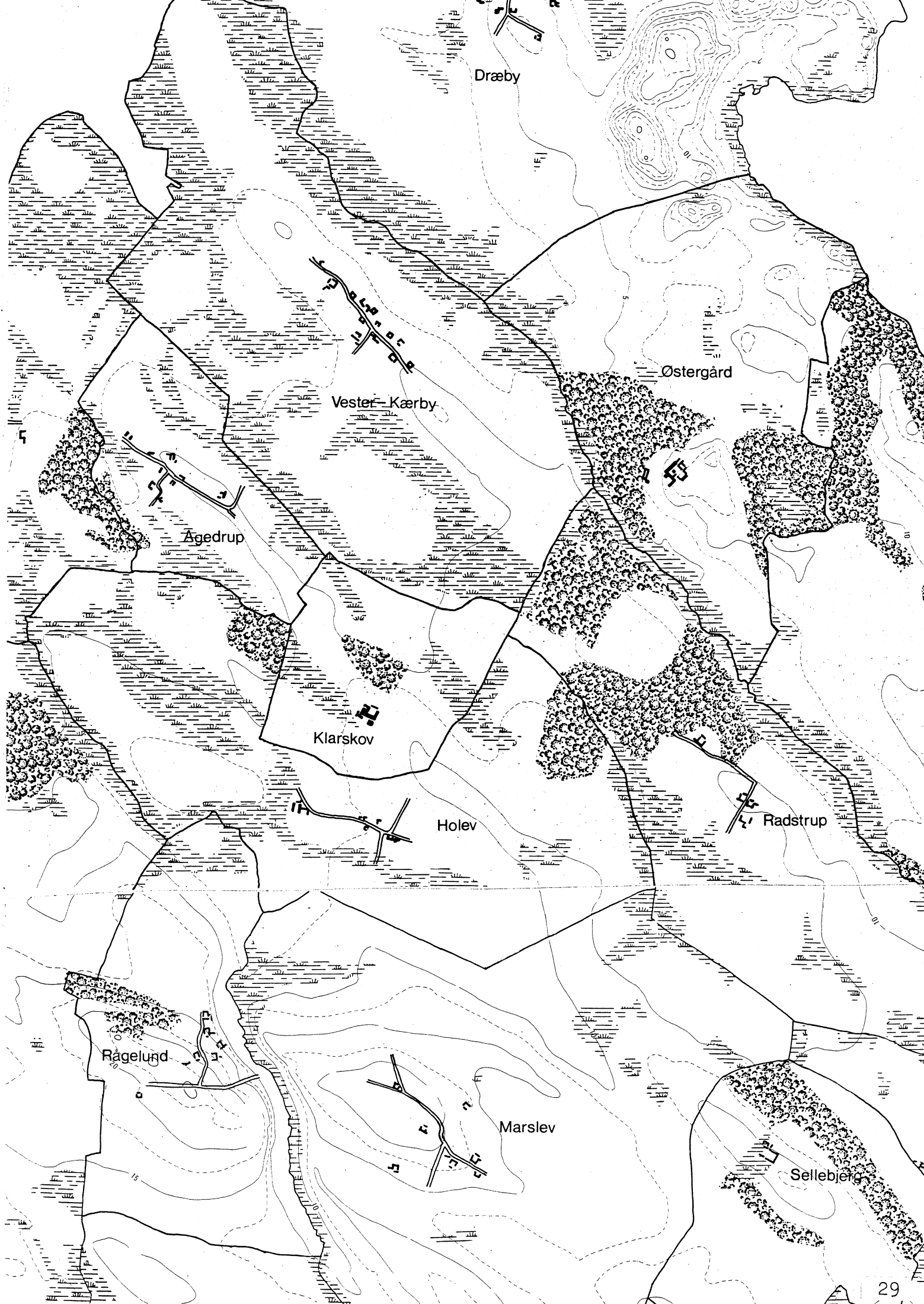
28

Fraude Kærby

Vøjremose

Vestergård

Statsgård

Marslev

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Langeskov	Sogn: Marslev
-----------------	---------------------------	------------------------------	-------------------------

Navn: Marslev	Navnetype: -lev.
-------------------------	----------------------------

Bemærkninger:

Marslev er nævnt første gang i 1339 i formen Marssloue. Forleddet er mandsnavnet Mar, som betyder hest. Efterleddet er -lev, som betyder arvegods.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: På overgangen mellem vikingetid og middelalder.
------------------------------	---

Bemærkninger:

En adelby, er en landsby, som i modsætning til torperne ikke er opstået ved udflytning.

Historiske tildragelser:

I Marslev findes et smukt bystævne fra før 1843. I Marslev sogn fødtes 1795 præsten og politikeren Alb. Leth, 1829 gartneren H. Chr. Bredsted, 1840 plantefysiologen R. Pedersen, 1856 forstanderinden for Lukas Stiftelsen Isabella Brockenhaus-Løwenhielm.

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Langeskov	Sogn: Marslev
----------	--------------------	-----------------------	------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Ca. halvdelen af gårdene på deres oprindelige plads. De udflyttede er afløst af huse.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

På grund af den fuldstændige stjerneudskiftning er mange af skellene bevaret i form af hegn.

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

En del bebyggelse er opstået langs hovedvejen der gennemskærer den sydligste del af ejerlavet.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Bjerger	Langeskov	Marslev

STATISTIK

Areal: 545 ha, heraf opdyrket 1688: 53%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	133	121	118				
Bebyggelsesenheder:							
	1510	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	17	11	15	15	11	15	17
Huse:		5	5		4		
Huse m/ jord:				2		17	25
Huse u/ jord:						1	26
I alt:	17	16	20	17	15	33	68
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit		
(43)	1664	1	6	7	9,5		
(47)	1688	1	7	7	8,0		
	1844	3	10	2			
	1903	5	9	3			
Folketal:							
		1787	1845	1901			
	Voksne:	128	200	228			
	Børn:	62	86	83			
	I alt:	190	286	311			

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Langeskov	Sogn: Marslev
-----------------	---------------------------	------------------------------	-------------------------

	Besiddelsesforhold:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	Selvejere:		gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	-	-	7	0	6	4	2	1
1844	13	3	-	-	2	10	-	5
1903	17	51	-	-	-	-	-	-

Udviklingsbeskrivelse:

Det 545 ha. store ejerlav, hvoraf i 1688 ikke mindre end 53% var opdyrket, takseredes i 1688 til 121 tdr. htk. i 1844 uændret til 118 tdr. Det bevarede naturlige skelforløb (bortset fra ved Møllelavet, se u. Hølev) peger på en stabil afgrænsning tilbage til landsbyens anlæggelsestid, der ifølge foretagne udgravninger synes at være det 11. århundrede (Lit. T. Jeppesen: Middelalderlandsbyens opståen. 1981).

I senmiddelalderen ejede bl.a. Antvorskov og Dalum Kloster gods i byen. Sidstnævnte ikke færre end 6 gårde. Under Odensegård Len hørte foruden 1 fæstegård 2 selvejere. Marslev kirke ejede en gård. Endnu i 1664 lå 7 gårde i byen til kronen, medens nabohovedgårdens Vejrup og Sellebjerg ejede de resterende. I 1700-tallet ejede Ulriksholm 5 gårde i byen, men ved udskiftningen var Sellebjerg og Vejrup de dominerende godsbesiddere.

Overgangen til selveje skete hovedsagelig i 1800 tallets første halvdel. Det lave gårdtal i 1610 skattemandtallet reflekterer de skattefri ugedagstjenere til Vejrupgård. Bortset herfra synes gårdtallet ret konstant at ligge omkring 15 fra 1511 til 1688. I virkeligheden havde svenskekrigene 1657-60 imidlertid medført 6 afbrændte gårde, og disse var endnu ikke opbyggede i 1690. Gårdtallet faldt derfor til 11 i 1774, for med overgangen til selveje på normal vis at ekspandere i det 19. århundrede. Hustallets vækst igennem det 19. århundrede ligger i overkanten af det normale.

Gårdene i byen var i 1600-1700 tallet forholdsvis store, og der skete en lodsejervis egalisering af hartkornet ved udskiftningen.

FYNS AMT	Herred: Bjerge	Kommune: Langeskov	Sogn: Marslev
-----------------	--------------------------	------------------------------	-------------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering:** interesse

1) Anlægstype.

Stor kirke-adelby af før-vikingetids-navnetypen - lev. Agerbrugsorienteret centralby, der på typisk vis for området, er placeret på toppen af en moræne med naturligt afgrænset ejerlav. Byformen er "slynget-vejby" og byen havde treårig rotation, men med 4 vange.

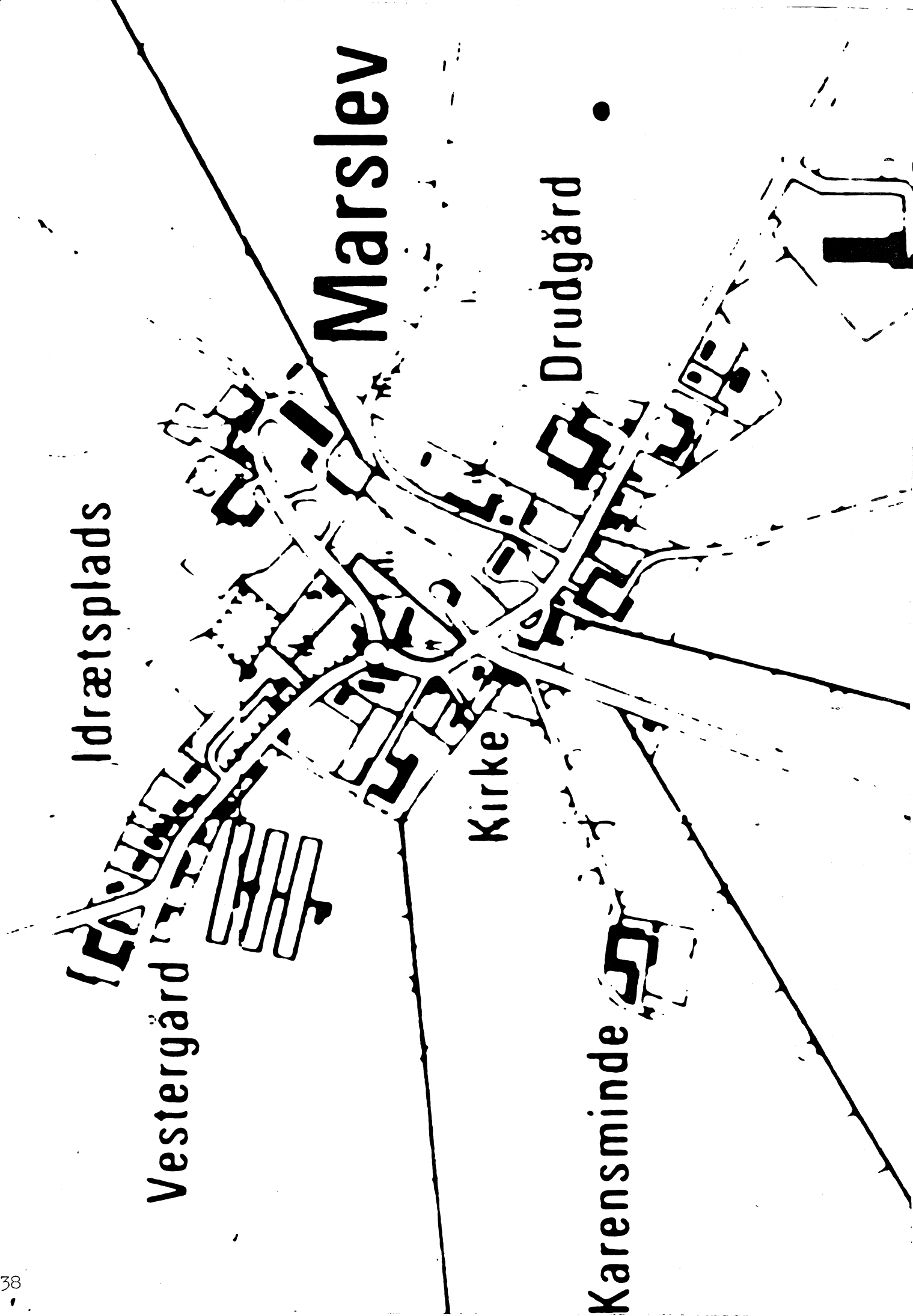
2) Udvikling.

Måske på grund af byens størrelse lykkedes det aldrig at samle den på en besidders hånd. Bortset fra ødelæggelserne under sven-skekrigen synes udviklingen i byen at have været træg. Overgangen til selveje samt det 19. århundredes ekspansion følger det normale mønster.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis "ren" anlægstype, med gængs udviklingsmønster.

Relikt-vurdering: interesse

- 1) Bytomten er kun delvis bevaret og de udflyttede gårde erstattet af ny bebyggelse.
- 2) Kulturlandskabet: Byen frembyder et meget rent eksempel på stjerneudskiftning, og dette hegnsystem er velbevaret. Størsteparten af ejerlavet opdyrket og en del ny bebyggelse langs hovedvejen.
- 3) Særlige relikter: Kirke, Bystævne - restaureret 1843. Vejrmølle.
- 4) Arkæologiske interesser: -

Ildrætsplads

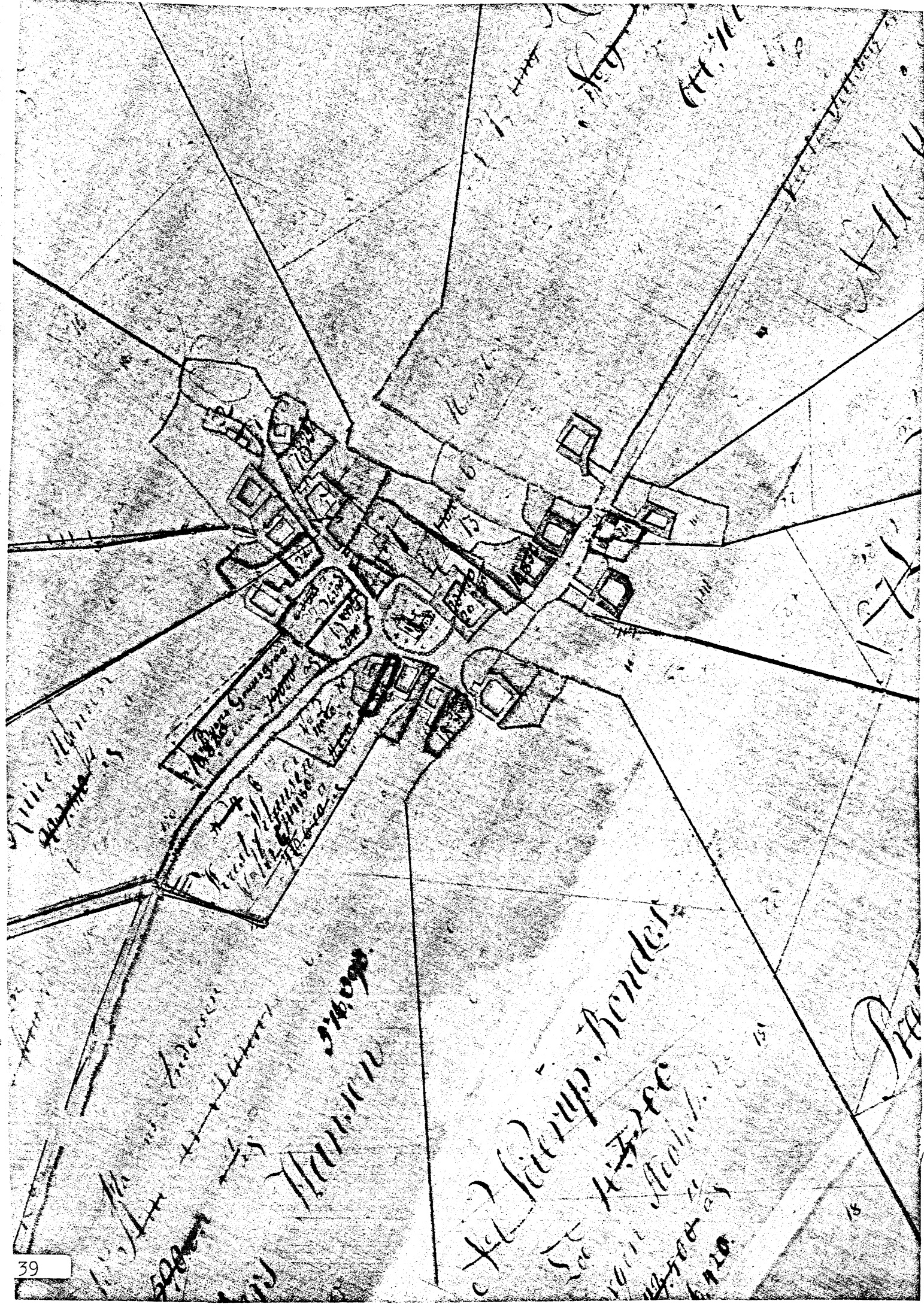
Vestergård

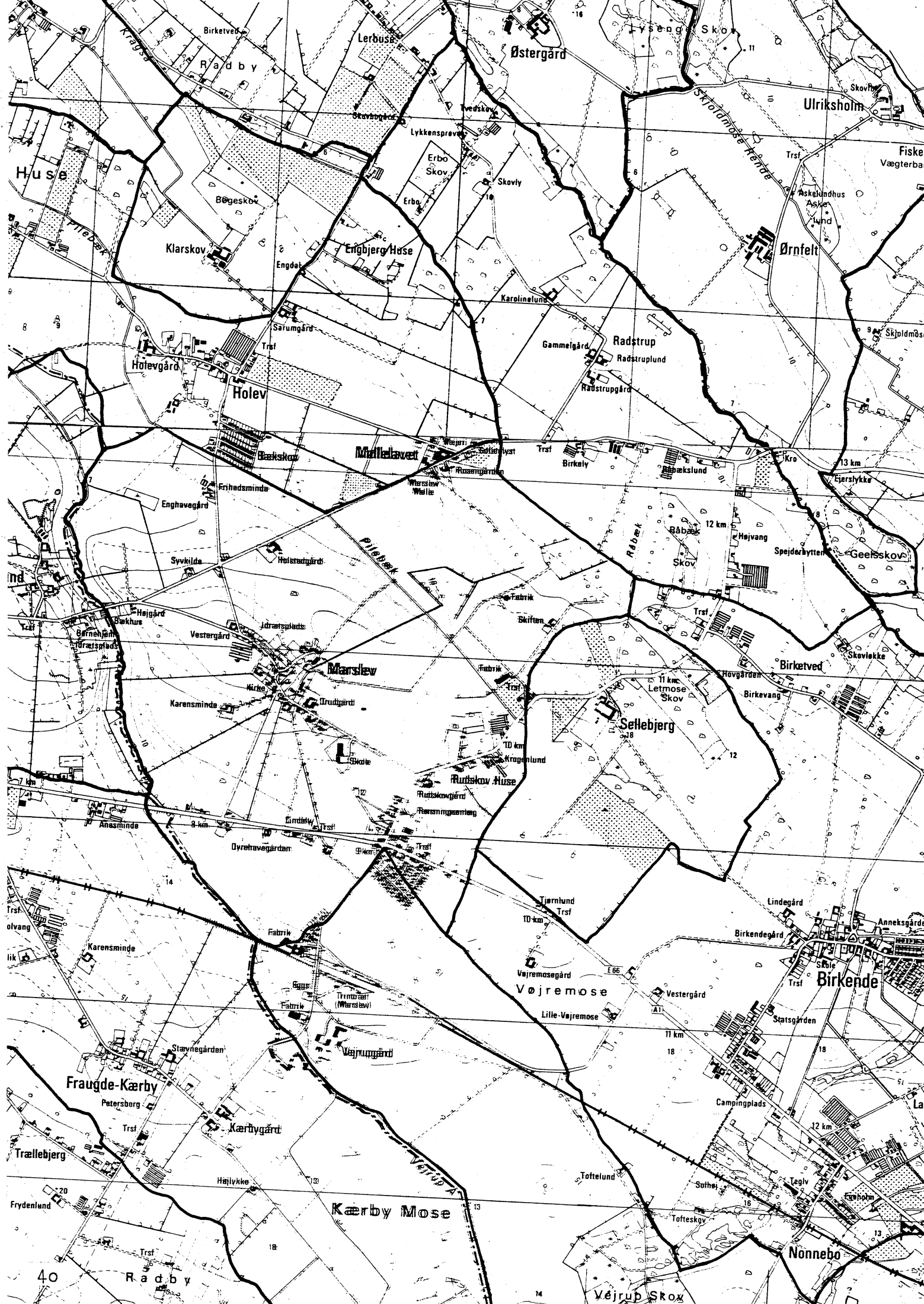
Marslev

Kirke

Karensminde

Drudgård

Birketved
Radby

Lerbuse

Østergård

Lyseng Skov

Ulriksholm

Huse

Klarskov

Engbjerg Huse

Ørnfelt

Hølev

Hølev

Mallelavet

Radstrup

Bækskov

Bæk

Marslev

Sellebjerg

Karensminde

Rudslev Huse

Birketved

Fraugde-Kærby

Kærbygård

Vøjremose

Birkende

Kærby Mose

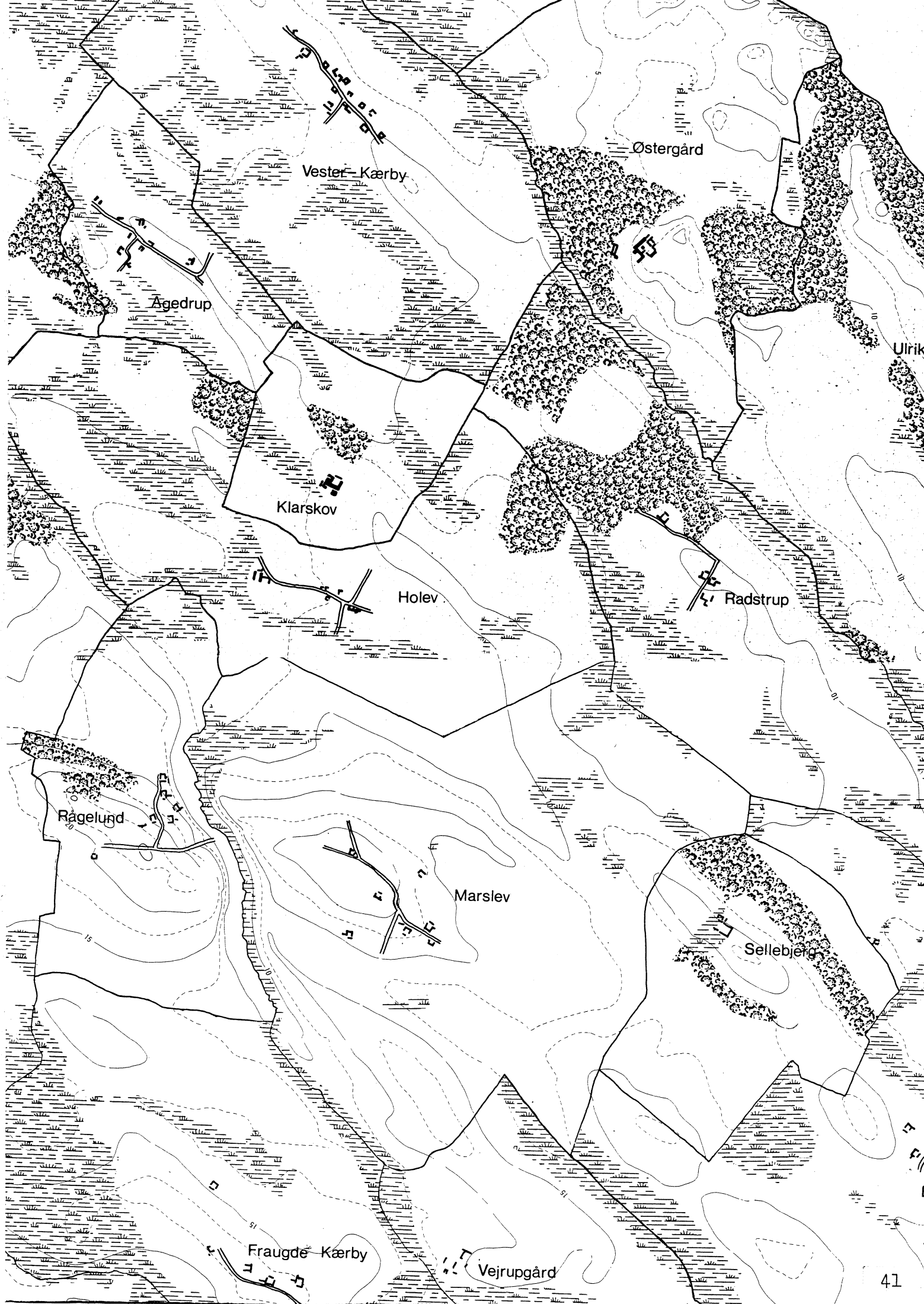
Nonnebo

40

Radby

14

Vøjrup Skov

Radstrup

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Langeskov	Sogn: Marslev
-----------------	---------------------------	------------------------------	-------------------------

Navn: Radstrup	Navnetype: -torp.
--------------------------	-----------------------------

Bemærkninger:

Radstrup er nævnt første gang 1345 i formen Rastrup. Forleddet er tilnavnet rath, som betyder rask, hurtig. Efterleddet er torp, som betyder bebyggelse. Bebyggelsesnavne på -torp anses for dannet i vikingetid eller middelalder.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: På overgangen mellem vikingetid og middelalder.
------------------------------	---

Bemærkninger:

En adelby, er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Langeskov	Sogn: Marslev
----------	--------------------	-----------------------	------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Ingen gårde er flyttet og ingen huse er opført.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

Enkelte er bevaret.

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Skovpartierne mod nordvest er bevaret.

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Langeskov	Sogn: Marslev
-----------------	--------------------	-----------------------	------------------

STATISTIK

Areal: 324 ha, heraf opdyrket 1688: 26%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	49	33	54				
Bebyggelsesenheder:							
	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	4	4	4	4	4	4	6
Huse:							
Huse m/ jord:						4	6
Huse u/ jord:						1	1
I alt:	4	4	4	4	4	9	13
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit		
(100)	1664			4	12,3		
(100)	1688		3	1	8,3		
	1844			4			
	1903	2	1	3			
Folketal:							
		1787	1845	1901			
	Voksne:	30	75	61			
	Børn:	16	22	24			
	I alt:	46	97	85			

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Langeskov	Sogn: Marslev
-----------------	---------------------------	------------------------------	-------------------------

	Besiddelsesforhold:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	Selvejere:		gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
	gårde	huse						
1664	-	-	-	-	-	-	4	0
1844	3	1	-	-	-	1	1	3
1903	6	7	-	-	-	-	-	-

Udviklingsbeskrivelse:

Det 324 ha. store ejerlav, hvoraf i 1688 kun 26% var opdyrket, takseredes til 33 tdr. htk. i 1688 og 54 tdr. i 1844.

Ejerlavet er overalt naturligt afgrænset. Ifølge foretagne udgravninger går Radstrup bys stedskontinuitet, incl. den enlige gård nordvest for de øvrige, tilbage til det 11. århundrede. (Lit. T. Jepsen: Middelalderlandsbyens opståen. 1981).

Under Bullerup hovedgård lå i 1383 en gård i Radstrup, og med udgangspunkt heri lykkedes det for Sten Basse at samle alle 4 gårde i byen og overdrage den til Antvorskov Kloster i 1441. Fra klostret gik byen til kronen, der i 1584 solgte byen til Skovsbo, hvorunder byen lå samlet indtil 1681, hvor 2 gårde solgtes til Ulriksholm/Østergård. Overgangen til selveje skete hovedsagelig i første halvdel af 1800-tallet.

Gårdtallet var allerede i 1438 på 4 og dette niveau holdt sig uændret til sidste halvdel af 1800-tallet, hvor 2 nye gårde kom til uden for den gamle bykerne. Endnu i 1774 var der intet hus i byen, men herefter stiger antallet jævnt i takt med befolkningsudviklingen.

De 4 gårde var allerede egaliserede i 1584, og endnu i 1873 lå de på et ensartet hartkornsniveau så højt som 13 tdr.

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Langeskov	Sogn: Marslev
-----------------	--------------------	-----------------------	------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse:

X

Landsbytypologisk vurdering: Særlig interesse

1) Anlægstype.

Agerbrugsorienteret, centralplaceret adelby, der på typisk vis for området er placeret på toppen af en moræne med naturligt afgrænset ejerlav. Byen havde treårig rotation men 4 vange. Opdyrkningsprocenten var i 1682 forholdsvis lav. Byformen er af slynget-vejby type, og den ejendommelige uregelmæssige form synes at række tilbage til landsbyens anlæggelsestid.

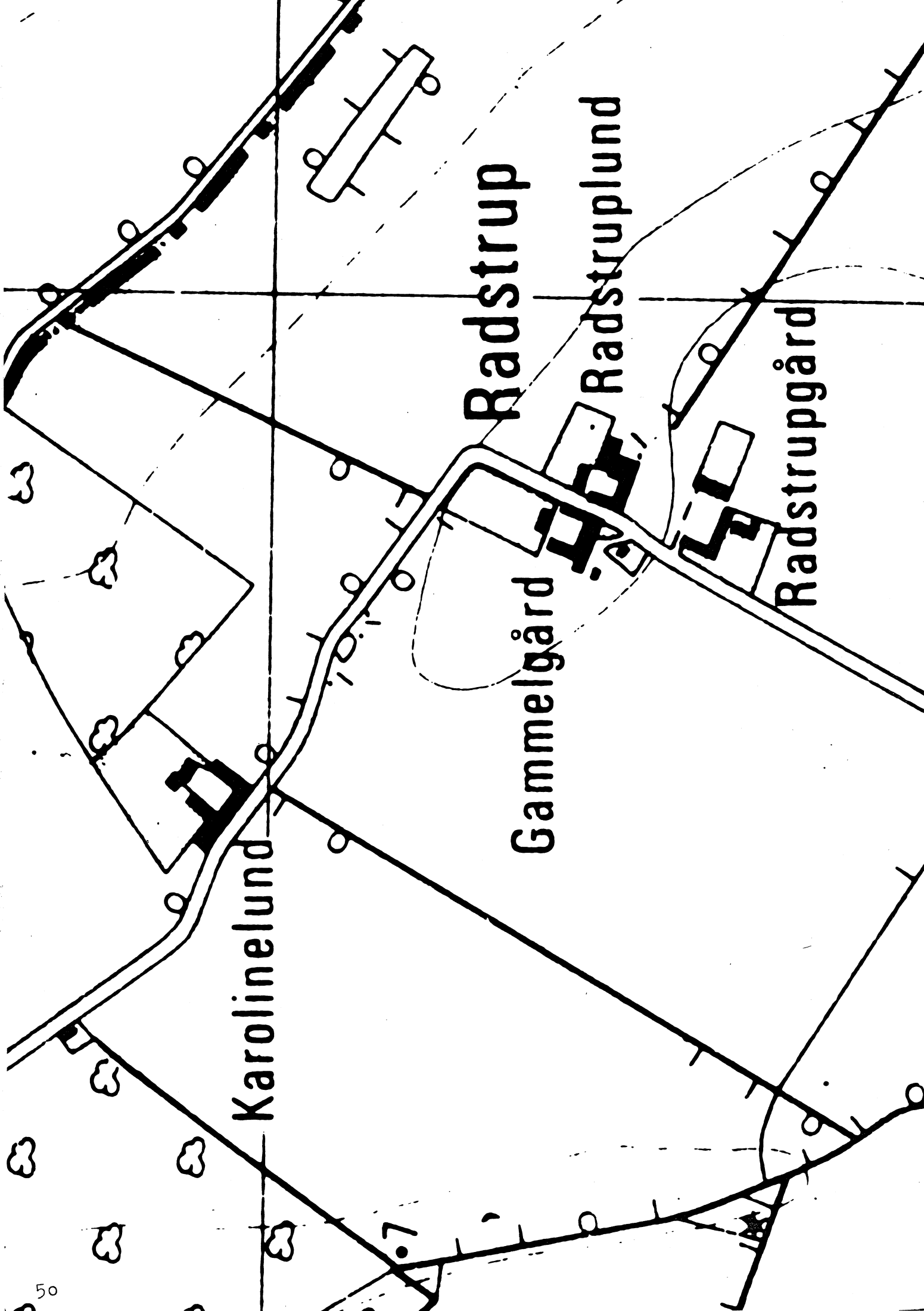
2) Udviklingstype.

Radstrup var i perioden fra 1438 til 1681 samlet på en besidders hånd, og byen var allerede egaliseret i 1584. Frem til 1774 beholdt byen sit arkaiske præg og selv herefter kom den beskeden ekspansion fortrinsvis til at foregå uden for bykernen.

Sammenfattende drejer det sig om en meget "ren" anlægstype, der er endog usædvanlig lidt berørt af udviklingen fra 1438 til 1903.

Relikt-vurdering: stor interesse

- 1) Bytomten er usædvanlig godt bevaret, idet dog enkelte længer desværre er revet ned i de senere år.
- 2) Kulturlandskabet. En del af skovarealerne samt udskiftningshegnene er bevaret.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: -

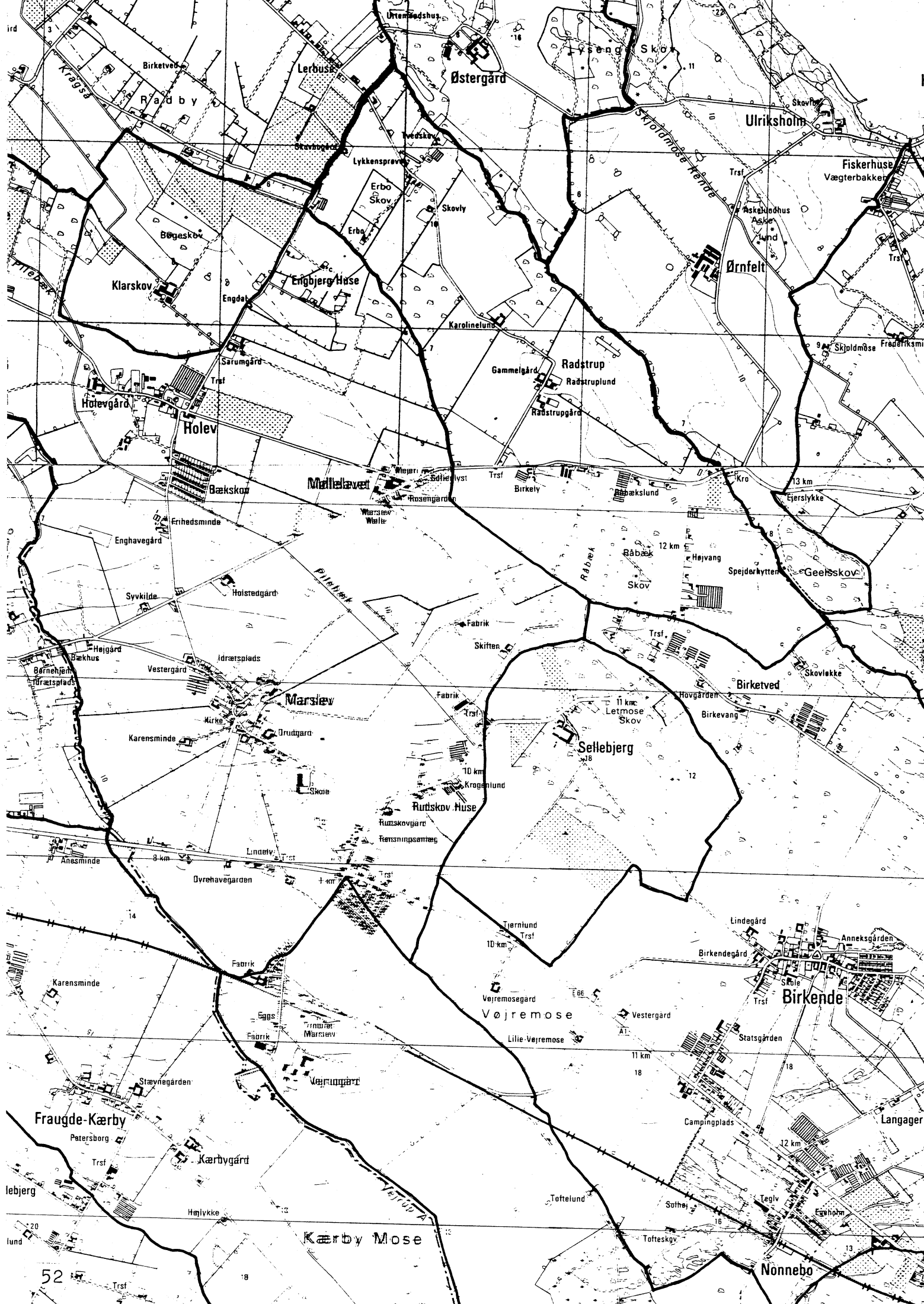
Karolinelund

Gammalgård

Radstrup

Radstruplund

Radstrupgård

ird

Birketved
Rådby

Lerbuse

Østergård

Skov

Ulriksholm

Fiskerhus
Vægterbakken

Klarskov

Engbjerg Huse

Ørnfelt

Holevgård

Holev

Gammelgård

Radstrup

Frederiksm

Bækskov

Møllehave

Birkely

Ejerslykke

Syvkilde

Holstedgård

Båbæk

Højvang

Spejderhytten

Geelsskov

Børnehjem

Vestergård

Idrætspæds

Marslev

Fabrik

Skiften

Sellebjerg

Birketved

Karensminde

Kirke

Drudgård

Fabrik

Trsf

Letmose

Hovgården

Birkevang

Anesminde

Dvrehavegården

Trsf

Rutskov Huse

Rutskovgård

Ransnørupsvej

Tjørnlund

Trsf

Lindegård

Birkendegård

Birkende

Karensminde

Fabrik

Eggs

Fabrik

Trsf

Marslev

Vøjremosegård

Vøjremose

Lille-Vøjremose

Vestergård

Trsf

Statsgården

Fraugde-Kærby

Petersborg

Stævnegården

Vøjrumgård

Campingplads

Langager

lebjerg

Kærbygård

Toftelund

Søthei

Teglv

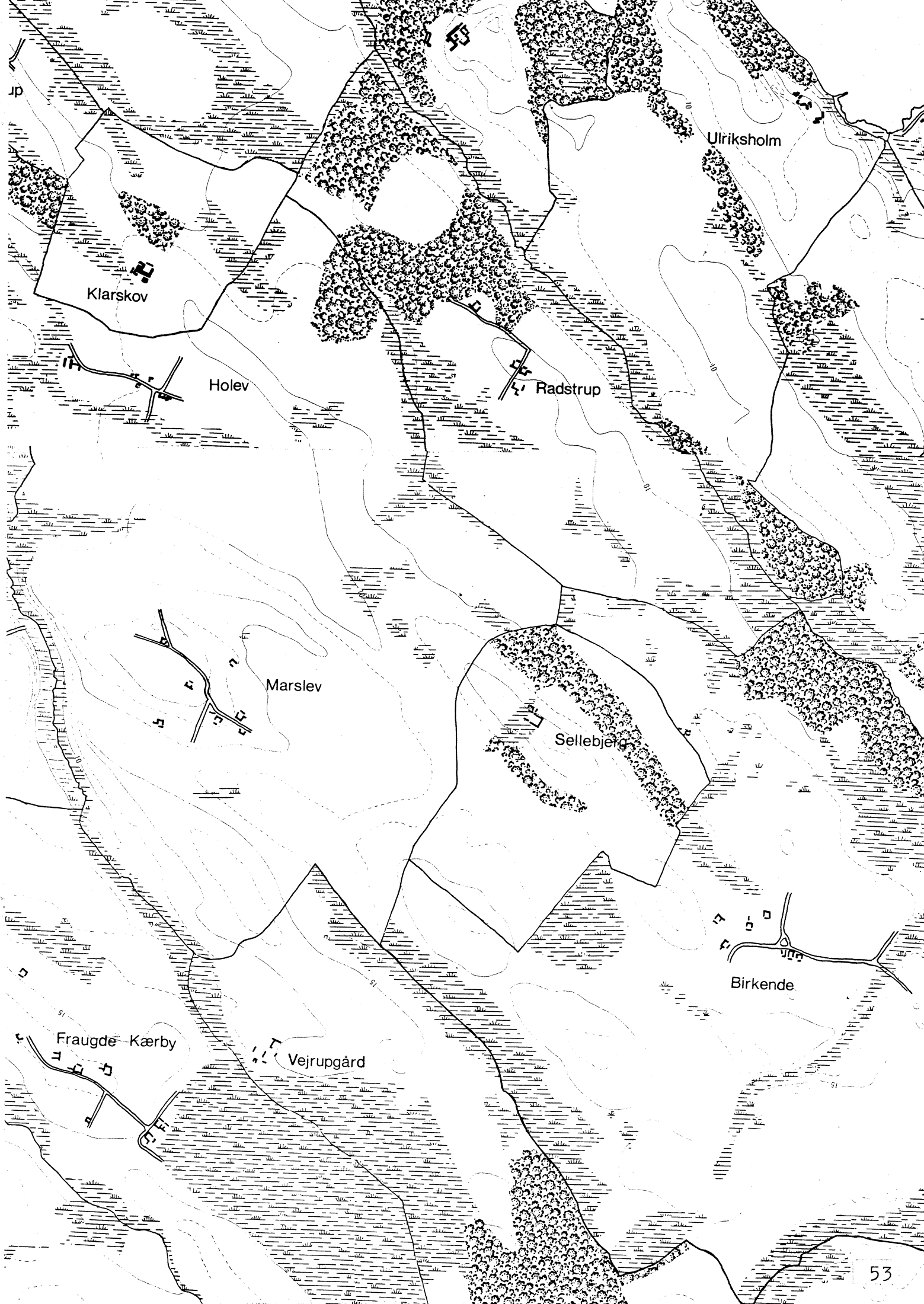
Eggholm

lund

Kærby Mose

Tofteskov

Nonnebo

Klarskov

Hølev

Marslev

Radstrup

Ulriksholm

Sellebjerg

Birkende

Fraugde-Kærby

Vejrupgård

Røjerup

FYNS AMT	Herred: Åsum	Kommune: Langeskov	Sogn: Rønninge
-----------------	------------------------	------------------------------	--------------------------

Navn: Røjerup	Navnetype: -torp.
-------------------------	-----------------------------

Bemærkninger:

Røjerup er nævnt første gang o. 1510 i formen Roroppe. Forleddet er måske "røk", som betyder "hob" (dyng). Efterleddet er "-torp", som betyder "bebyggelse". Bebyggelsesnavne på -torp anses for dannet i vikingetid eller middelalder.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: På overgangen mellem vikingetid og middelalder.
------------------------------	---

Bemærkninger:

En adelby, er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

I Røjerup har der været tinghus, hvor der i 1700-tallet holdtes herredsting for Åsum, Bjerger og Vindinge herred.

FYNS AMT	Herred: Asum	Kommune: Langeskov	Sogn: Rønninge
----------	-----------------	-----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Ubestemmelig type

På hver side af den NS gående vej ligger 2 gårde, 1 femte ligger et stykke øst for byen (udflytter), 2 mindre gårde (evt. huse) NØ for byen. Til ejerlavet hører også 2 tæt samlede gårde, Lavindsgårde, V for byen.

b. Placering i forhold til by-marken

- centralby agerorientering skovoriering åorientering
 randby engorientering kystorientering

De to bebyggelseskerner i ejerlavet Røjerup og Lavindsgård ligger begge acentralt.

c. Udskiftning

år: 1798 figur: Blokudskiftning, større rektangulære blokke.

d. Udflytning 2/? gårde.

ved udskiftningen

efter udskiftningen

2 gårde ved udsk., evt. flere senere, men de kan ikke findes på nutidigt kort.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1
vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Hedeslette

jordbund: Sengl. ferskvandssand med mindre forekomster af diluv. stenet sand over moræneler samt tørv.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er naturligt afgrænset til alle sider.

overvejende

overvejende ager med større indhold af eng.

blandingsøkonomi med

Engjord i periferien af bymarken.

FYNS AMT	Herred: Åsum	Kommune: Langeskov	Sogn: Rønninge
----------	-----------------	-----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Max. 2 af byens indtil 8 gårde ligger på deres gamle tofter. De øvrige tomter er for størstepartens nybebygget.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12% fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Større engareal bevaret i den V rand af bymarken, endvidere et engområde S for Bytoftegård bevaret som skov. Ejerlavet iøvrigt præget af nybyggeri, motorvej og industrikvarterer.

FYNS AMT	Herred: Åsum	Kommune: Langeskov	Sogn: Rønninge
-----------------	------------------------	------------------------------	--------------------------

STATISTIK

Areal: Røjerup by og Lavindsgårdene 337 ha, heraf opdyrket 1688: 42%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	72	73					
Bebyggelsesenheder:							
	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	10	6	9	9	8	9	10
Huse:	2		6				
Huse m/ jord:				2	4	8	8
Huse u/ jord:				1	2		14
I alt:	12	6	15	12	14	17	32
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.			Gennemsnit
(44)	1664	1	4	4			8,0
(33)	1688	1	3	5			8,0
	1844	4	3	2			
	1903	6	2	2			
Folketal:							
		1787	1845	1901			
	Voksne:	41	89	140			
	Børn:	22	58	53			
	I alt:	63	147	193			

FYNS AMT	Herred: Åsum	Kommune: Lægeskov	Sogn: Rønninge
-----------------	------------------------	-----------------------------	--------------------------

	Besiddelsesforhold: Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			3		1	6	5	
1844	8	5			1			3
1903	10	22						

Udviklingsbeskrivelse:

Det 377 ha. store ejerlav, hvoraf i 1688 42% var opdyrket, rummede allerede i middelalderen 2 bebyggelser: Røjerup og Lavindsgårde, der dog ofte opfattes som én by. Byformen er i det hele meget løs. Det samlede ejerlav takseredes i 1688 til 73 tdr. htk. Byen havde almindeligt trevangsbrug. På et næs ude i Gammellung viste marknavnet "Bytofte" sig at dække over byens vikingetidige forgænger. Bytoften synes tilmed at have afløst en anden vikingetidsbebyggelse ved Mariesminde. I tilknytning hertil ligger endvidere en vikingetids gravplads. (Lit. T. Jeppesen: Middelalderlandsbyens opståen 1981. s. 100 fl.).

I 1482 kom Skt. Knuds Kirke i Odense i besiddelse af en af Lavindsgårdene. To gårde i Røjerup fulgte Rønninge Søgård, som i senmiddelalderen var en kronebesiddelse.

I sidste halvdel af 1500-tallet blev Rønninge Søgård (atter) adelig hovedgård, men i 1664 spillede denne gård dog kun en beskeden rolle i byen, bortset fra de mange hoverihuse. Ejendomsforholdene synes at være forblevne spredte, omkring 1800 optræder således foruden Rønninge Søgård tillige Hindemae og Sellebjerg som lods-ejere. Overgangen til selveje var stort set afsluttet i 1844.

Antallet af gårde er stort set uforandret fra 1511 til 1903, idet dog sammenlægning havde reduceret antallet omkring 1800. Det lave antal i 1610 afspejler blot de skattefri fæstegårde til den indensogns hovedgård. Antallet af huse var allerede højt i 1664 (i 1688 er antallet ufuldstændigt), men dette niveau fastholdes herefter frem til 1802. Efter 1844 ekspanderer hustallet i normalt omfang. I forhold til den beskudne bebyggelsesvækst er befolkningsvæksten overraskende stor. I 1800-tallets slutning begyndte en stationsby og hovedlandevejsby Langeskov at tage form i ejerlavets nordre del. I dag er halvdelen af ejerlavet fyldt op af bymæssig bebyggelse.

Gårdene var i 1688 forholdsvis store, og byen synes aldrig egaliseret. I 1700-tallet var Åsum, Bjerger- og Vindinge herredstings tinghus placeret i Røjerup.

FYNS AMT	Herred: Åsum	Kommune: Langeskov	Sogn: Rønninge
-----------------	-----------------	-----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering: stor interesse**

1) Anlægstype.

Det middelstore ejerlav er karakteristisk ved en forholdsvis løs bebyggelsesstruktur med to centre Lavindsgårde og Røjerup, der begge er placeret acentralt i ejerlavet. Der kendes i ejerlavet to vikingetidsbebyggelser - forgængere for den middelalderlige bebyggelse. Byen havde almindelig trevangsbrug.

2) Udviklingstype.

Byen blev aldrig samlet på en besidders hånd, og udviklingen er frem til 1903 forholdsvis træg. I det 20. århundrede har området udviklet sig til bymæssig bebyggelse.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis enestående anlægstype med træg udvikling frem til 1903.

Relikt-vurdering: mindre interesse

1) Bytomten er opløst og nybebygget.

2) Kulturlandskabet er i dag præget af omfattende byggeri, jernbane, hovedvej og motorvej.

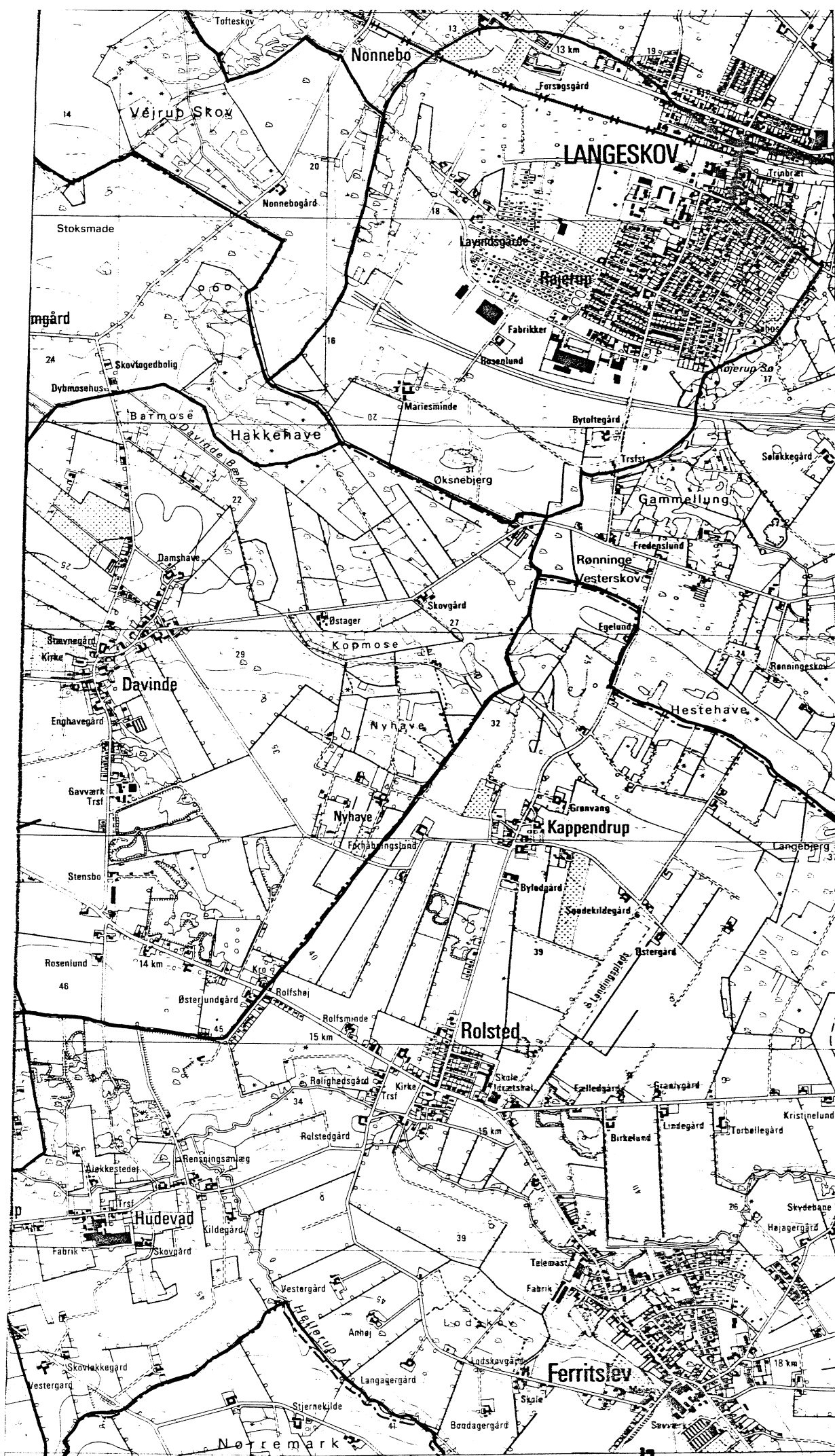
3) Særlige relikter: -

4) Arkæologiske interesser: 2 vikingetidsboplads og en gravplads.

Superhus

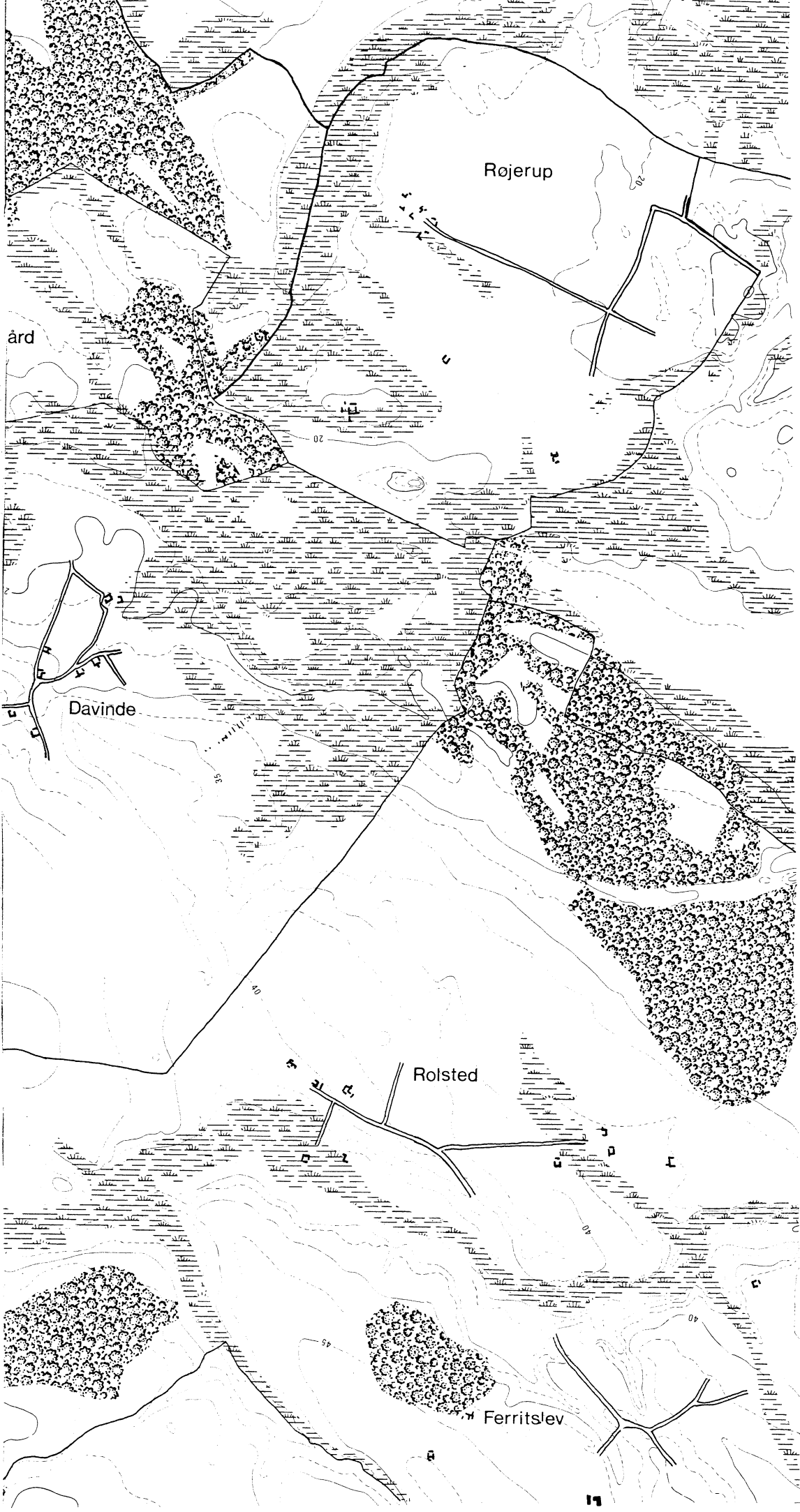
Røjerup

6131
55° 22'
6136
Borremose
55° 21'
6135
Ejlsomsegård
6134
55° 20'
6133
Kalvehave
6132
Vindinge Å
55° 19'
6131000 mN
55° 18' 17''

64 598 599 10° 34' 600 Ferritslevgård 601000 mE 10° 35' 59'' 3

Trykt ved Geodætisk Institut 1975

Rønninge

FYNS AMT	Herred: Åsum	Kommune: Langeskov	Sogn: Rønninge
-----------------	------------------------	------------------------------	--------------------------

Navn: Rønninge	Navnetype: -inge.
--------------------------	-----------------------------

Bemærkninger:

Rønninge er nævnt første gang 1313 i formen Ryninge. Forleddets oprindelse og betydning er genstand for flere udlægninger: "rythning" betydende "rydning" eller "ryniung" betydende "styrte sammen, falde". Sidstnævnte betydning sættes i forbindelse med et eventuelt tidligere navn på Vindinge Å. Efterleddet er "-inge", som er en afledningsendelse, som tolkes som værende enten et oprindeligt naturnavn eller betydende "et område tilhørende en bestemt gruppe mennesker". Bebyggelsesnavne på -inge anses for dannet før vikingetid.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: På overgangen mellem vikingetid og middelalder.
------------------------------	---

Bemærkninger:

En adelby, er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning. Rønninge er en kirkeby.

Historiske tildragelser:

I Rønninge sogn fødtes 1832 landmanden og kvægopdrætteren H. Fr. Hansen.

FYNS AMT	Herred: Åsum	Kommune: Langeskov	Sogn: Rønninge
----------	-----------------	-----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene og husene ligger på begge sider af den slyngede vej, der går som en slynge fra V mod S og igen vestpå med flere udgreninger. Kirken ligger midt i den N halvdel af slyngen. En tendens til mindre gårde/huse i udkanten af slyngen.

b. Placering i forhold til by-marken

centralby agerorientering skovoriering åorientering
 randby engorientering kystorientering

Byen ligger på Ø siden tæt op ad Vindinge Å og dens engarealer, men Rønninge-Søgård har skåret en del af bymarken væk.

c. Udskiftning

år: 1801 figur: Stjerneudskiftning (!), stjerneform omkring landsbyen især N for, men ikke fuldendt især ikke omkring åen eller i periferien.

d. Udflytning 1/7

ved udskiftningen
 efter udskiftningen

1 på u-kortet, 7 senere - der er på u-kortet 2 steder anført udflytter uden gårdsignatur.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1
vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Hedeslette, morænebakker og tunneldale.

jordbund: Diluv. stenet sand o lagdelt sand med moræneler og stenet sand o. moræneler.

naturlig afgrænsning:

overvejende
 overvejende ager med større indhold af eng- og skovjord.
 blandingsøkonomi med Engjord omkring åløbet samt i periferien - skov i periferien, især S del af ejerlavet.

FYNS AMT	Herred: Åsum	Kommune: Langeskov	Sogn: Rønninge
----------	-----------------	-----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Knap halvdelen af byens gårde er flyttet ud men resten er bevaret på deres oprindelig tomt. De udflyttede gårdes tomter er næsten alle nybebygget - på en tomt ligger kirkegården. Byens oprindelige vejstruktur bevaret, men en del af de gamle tofteskel er ikke bevaret. Nybebyggelse i den N og S del af byen.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

En del af stjerneudskiftningshegnene bevaret.

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

2 større skovarealer bevaret.

1) i den S spids af ejerlavet.

2) i det SV hjørne af ejerlavet.

FYNS AMT	Herred: Åsum	Kommune: Langeskov	Sogn: Rønninge
-----------------	-----------------	-----------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: Rønninge Søgaard og Rønninge by 1008 ha, heraf opdyrket 1688: 40%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	213	156					
Bebyggelsesenheder:							
	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	22	10	18	19	17	27	28
Huse:			22		24		
Huse m/ jord:				7		48	34
Huse u/ jord:				13		21	51
I alt:	22	10	40	39	41	96	113
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit		
(35)	1664		3	14	12,5		
(53)	1688	4	5	10	8,1		
	1844	15	12				
	1903	19	9	0			
Folketal:							
		1787	1845	1901			
	Voksne:	181	316	322			
	Børn:	88	159	149			
	I alt:	269	475	471			

FYNS AMT	Herred: Åsum	Kommune: Langeskov	Sogn: Rønninge
-----------------	-----------------	-----------------------	-------------------

	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			5	5	9	15	4	2
1844	27	39				27		3
1903	28	85						

Udviklingsbeskrivelse:

Rønninge opmålt ved udskiftningen i fællesskab med Søgård og sognets 3 møller. Af det 1008 ha. store ejerlav var i 1688 opdyrket 40%, hvilket er noget under gennemsnittet. Rønninge by takseredes i 1688 til 156 tdr. htk. og byen havde de almindelig trevangsbrug. Allerede i 1326 nævnes udflytterbebyggelsen Søgård. Endnu i 1760 havde hovedgården delvis sine marker i fællesskab med bøndernes, således at ejerlavet endnu ikke var skilt ud som enemærke. I løbet af 1600-tallet kommer endnu en udflytterbebyggelse, Tornskov, til. Af sognets tre møller Holts, Mellem- og Bjerne-mølle, er sidstnævnte allerede nævnt i 1326. Møllerne er i denne forbindelse regnet som selvstændig bebyggelser.

I 1326 lå der til Rønninge Søgård 4 bøndergårde og Bjerne Mølle. Sidst i 1300-tallet kom godset på kronens hænder, hvorunder det befandt sig frem til 1577, hvorefter Søgård atter blev adelig sædegård. Som følge heraf var kronen nærmest enebesidder i senmiddelalder. I 1537 lå der til Odensegård, Rønninge Søgård (kun 18 tdr. htk.) med andre 16 gårde i byen, foruden 2 møller. Efter Rønninge Søgårds overgang til adelig besiddelse, udvidedes den i 1609 på bøndergodsets bekostning. Kronen beholdt dog foreløbig en række af byens gårde, ligesom uden-sogns hovedgårde, ikke mindst Ulriksholm stadig spillede en rolle op i 1700-tallet. Ulriksholm havde i 1741 3 gårde og 4 huse i byen. I 1798 fik Rønninge Søgård bevilling til at sælge bøndergodset fra uden at miste sædegårdsfriheden. I 1802 var 11 af byens 26 gårde blevet selvejergårde. Der fandtes da 30 huse i byen. I 1844 var overgangen til selveje afsluttet for bøndergårdenes vedkommende, medens et stort antal huse stadig var i Søgårds besiddelse.

Antallet af gårde reduceres fra 1511 til 1664 som følge af hovedgårdens genoprettelse og udvidelse. Der var herefter tale om stabilitet frem til 1774, hvorefter overgangen til selveje ledsages af ekspansion i normalt omfang. Antallet af hoverihuse er allerede stort i 1664, men hustallet stagnerer herefter, indtil godssystemets opløsning delsages af hus- og befolkningsvækst i normalt omfang.

Gårdene var i 1688 forholdsvis store. Byen synes aldrig egaliseret. Udgravninger i Rønninge by viser en stedskontinuitet tilbage til vikingetid (lit. T. Jeppesen: *Middelalderlandsbyens opståen* 1981).

Rønninge var omkring 1800 kendt for væveri. Der var i byen en snes vævestole.

FYNS AMT	Herred: Åsum	Kommune: Langeskov	Sogn: Rønninge
----------	-----------------	-----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering:** stor interesse

1) Anlægstype.

Den store kirke-adelby af førvikingetidssnavneendelsen -inge er centralplaceret i ejerlavet, men orienteret efter Vindinge Å, som gennemstrømmer ejerlavet. Byformen er en regelmæssig og sluttet udgave af den slyngede vejbytype.

Byen er ifølge foretagne udgravninger anlagt i vikingetid. Senere er af ejerlavet (delvis) udskilt en hovedgård og 3 møller.

2) Udviklingstype.

Rønninge er et meget fint eksempel på samspillet mellem landsby og hovedgård i hovedgårdsdriftens forskellige udviklingsfaser.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis ren anlægstype, hvis videre udvikling er karakteristisk for hovedgårdslandsbyen.

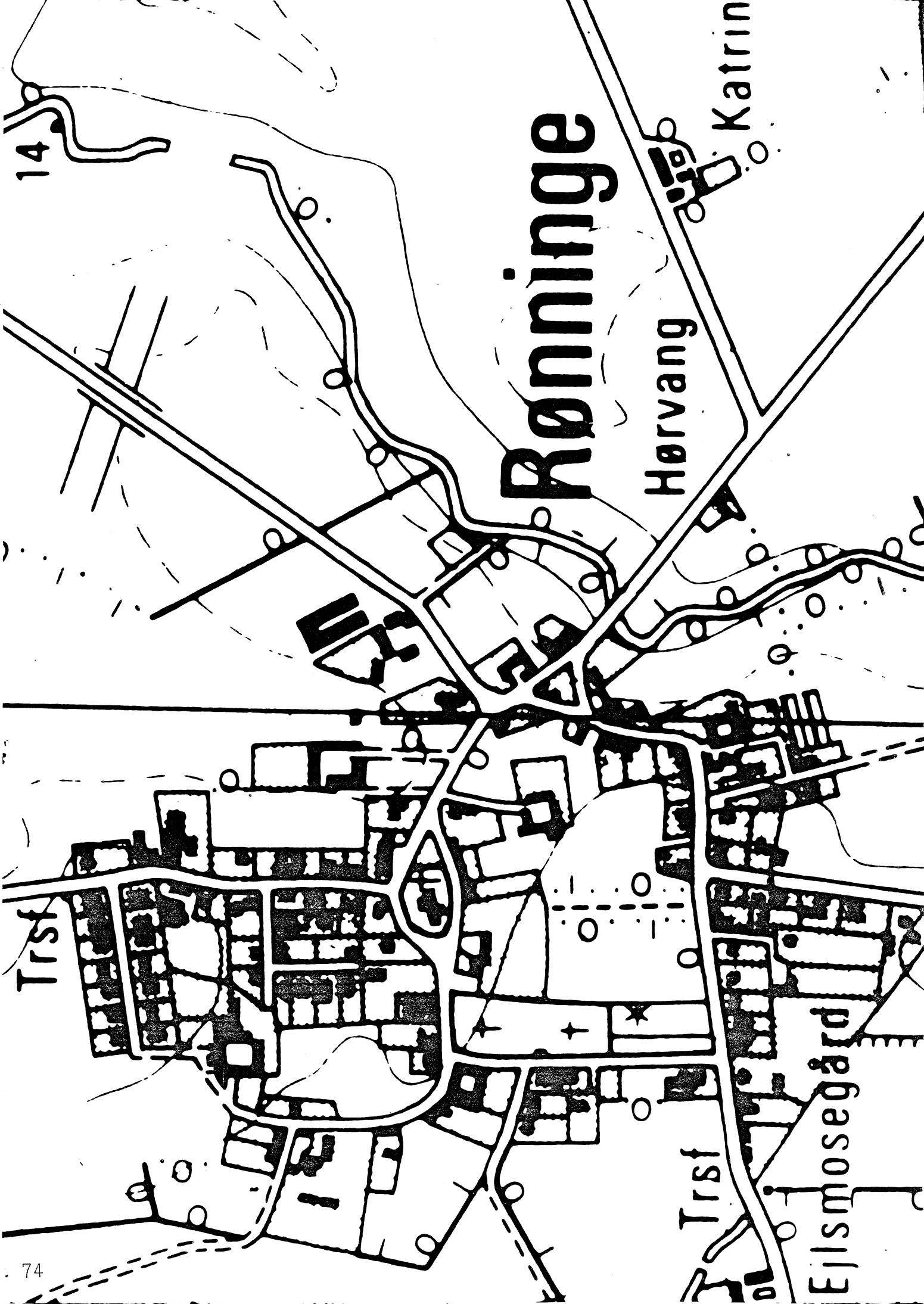
Relikt-vurdering: stor interesse

1) Bytomten er delvis bevaret, omend med en del nybebyggelse.

2) Kulturlandskabet har bevaret større skovarealer, og en del af stjerneudskiftningshegnene, men skæmmer i dag af motorvejsbyggeri.

3) Særlige relikter: Kirke, Runesten, Tvevad Volsted.

4) Arkæologiske interesser: Vikingetids boplads? syd for byen.

14

Rønninge

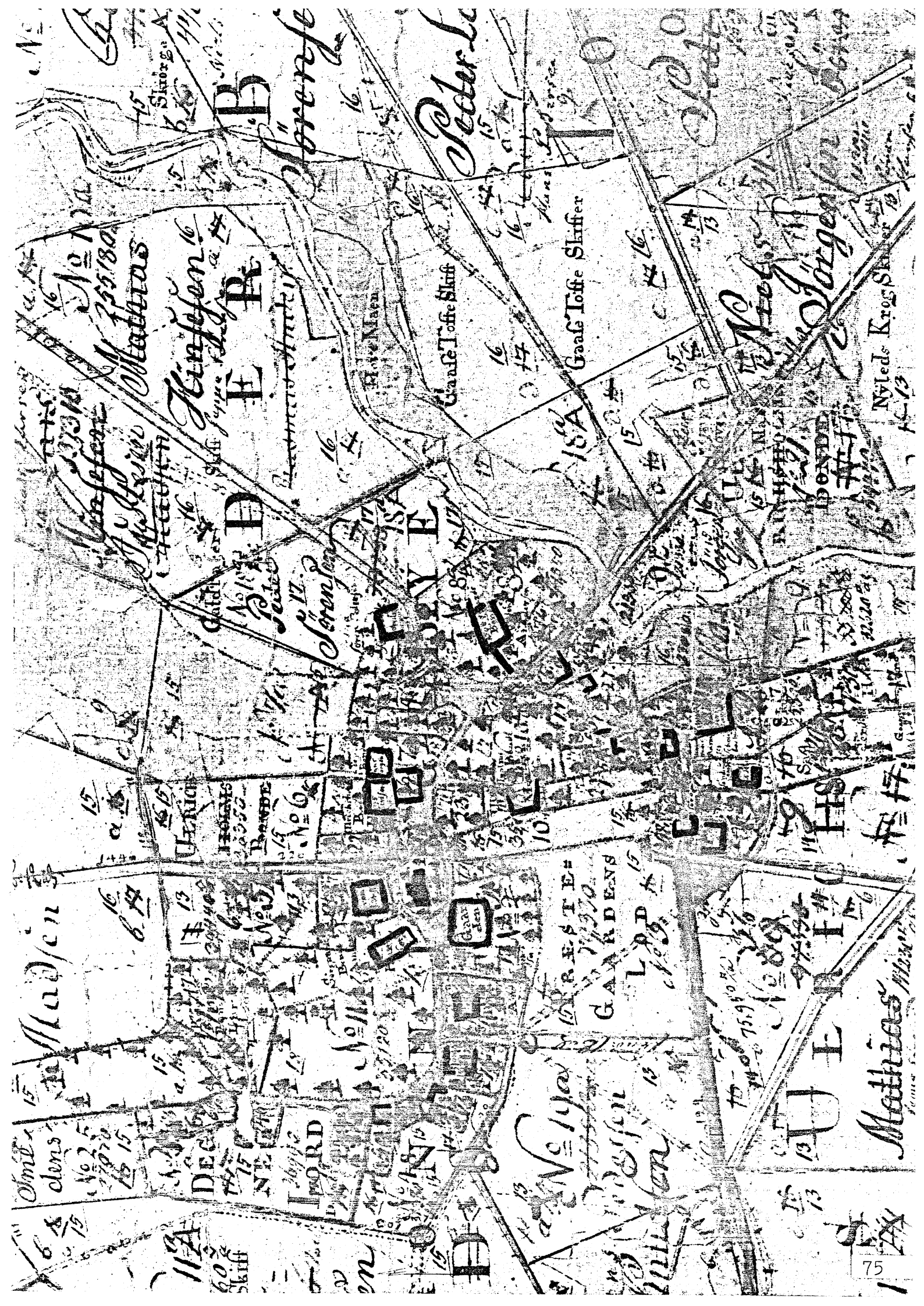
Hørvang

Katrin

Trst

Trst

Ejlsomsegård

Mathias

Mathias

Sorense

Peter le

Nylde

Krog Skifer

Garde Toffe Skifer

LORD GARDENS

LORD

DECORATION

11A

URICH

HOLMS

BRANDE

No 6

No 10

No 11

No 12

No 13

No 14

No 15

No 16

No 17

No 18

No 19

No 20

No 21

No 22

No 23

No 24

No 25

No 26

No 27

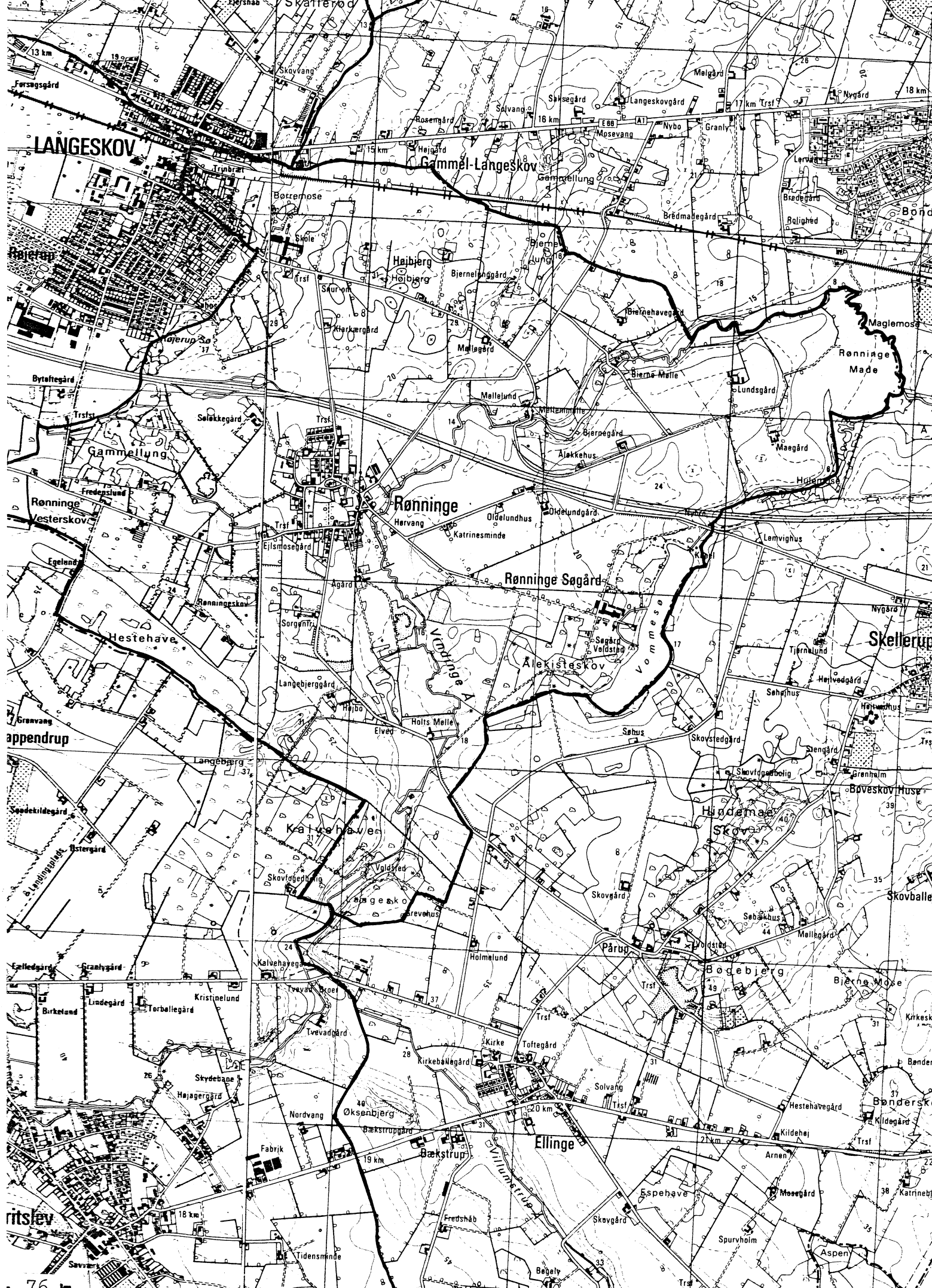
No 28

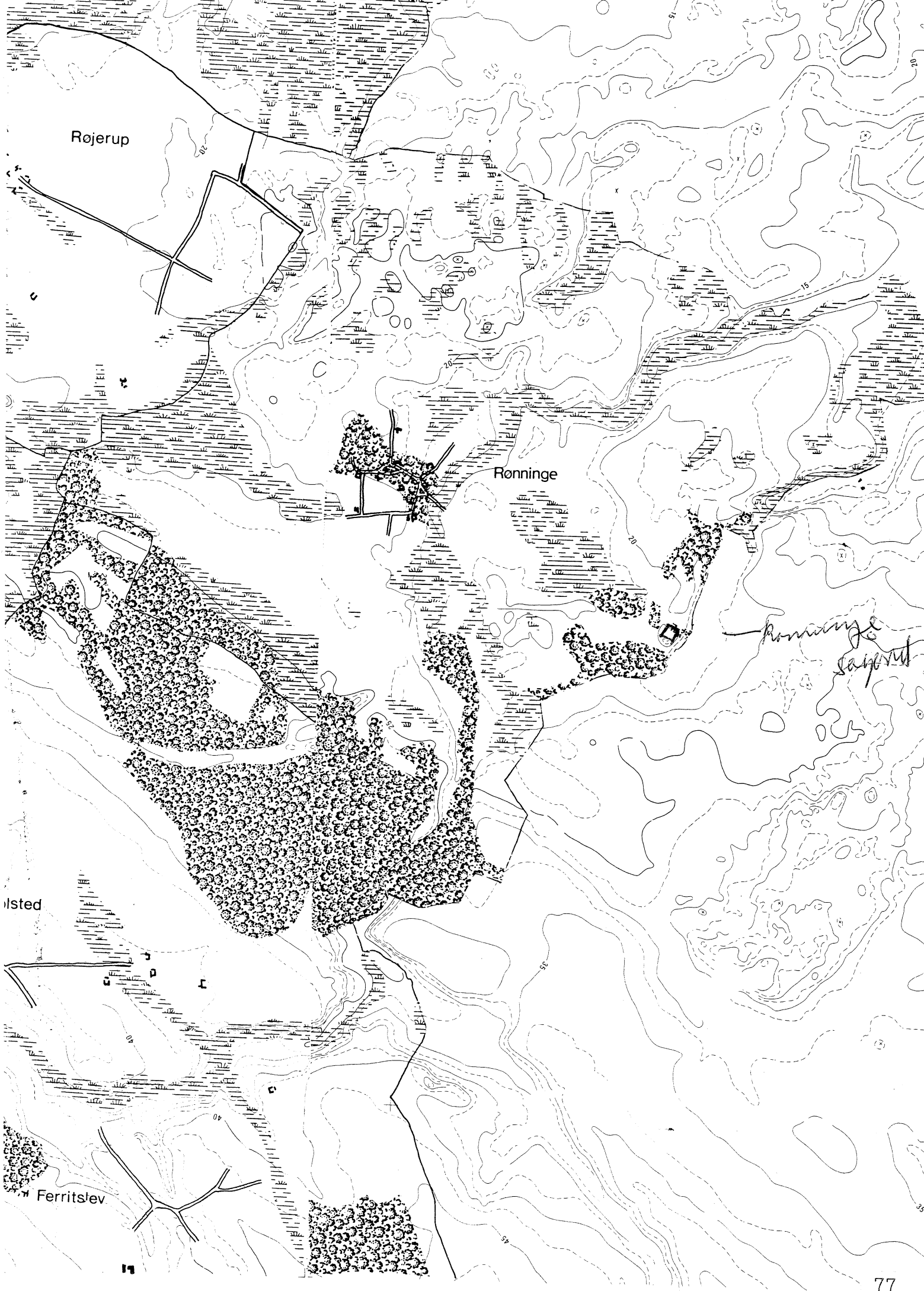
No 29

No 30

No 31

No 32

Røjerup

Rønninge

Rønninge søjerskov

Isted

Ferritslev

